

Neumann, Stanislav Kostka
Socialism a svoboda, 1904-1908

STANISLAV K. NEUMANN

SOCIALISM A SVOBODA

CENA
1·50 K.

SOCIALISM A SVOBODA

Stanislav K. Neumann

VEŠKERÉ STATĚ V TÉTO KNIZE OTIŠTĚNÉ VYŠLY PŮVODNĚ / JAK NAZNAČENO / **V NEKONFISKOVANÝCH** ČASOPISECH / COŽ V NAŠICH NYNĚJŠÍCH POMĚRECH TISKOVÝCH NUTNO ZVLÁŠTĚ PODOTKNOUTI.

STANISLAVA K. NEUMANNA
SEBRANÝCH SPISŮ ŘADA II.
ÚVAHY A ÚTOKY SV. 1.:

SOCIALISM A SVOBODA

(1904—1908)

NÁKLADEM AUTOROVÝM MCMIX
TISKEM „PRVNÍ NUSELSKÉ KNIHTISKÁRNY“ J. STAŇKA

SOLCHE BÜCHER LÄSST DU DRUCKEN!
TEURER FREUND, DU BIST VERLOREN!
WILLST DU GOLD UND EHRE HABEN,
MUSST DU DICH GEHÖRIG DUCKEN.

HEINE.

I. SOCIALISM. — Socialism není soucit s chudými a slabými, není nově natřená křesťanská láska k bližnímu, není sentimentálnost a slabost nervů. Bližní bližnímu je lhostejný; toť normální a všeobecný fakt, sociální zákon, od něhož jest nám vycházeti a nikoli od lásky člověka k člověku, která jest výjimečný případ a jako písek nespolehlivá, proměnlivá a nestálá. Na lásce k bližnímu nedá se pranic budovati. Soucitné slzy nejsou čin a oslavování chudoby a slabosti jest hříchem proti životu, který chceme míti bohatý, zdravý a krásný.

Socialism není vláda faktické většiny nad menšinou, není zejména vláda dělníků nad všemi ostatními pracovníky. Je nesporno, že katechism červené církve a povaha veškeré její agitace, organisace a práce vštěpuje slabomyslným víru v užitečnost takové vlády. Ale proto to není ještě karakteristický rys povahy socialismu, jenž není přece representován politickou stranou demagogů a povýšenců, nýbrž žije v dílech a skutcích velikých myslitelů a hrdinů. Vláda faktické většiny nad menšinou jest ve skutečnosti ostatně naprosto neuskutečnitelná. Jen menšina může býti jednolitá a věděti, co chce; většina, dav, jest vždy různorodý, rozmarný, neschopný sjednotit se k určité cestě. Nemůže nikoho a nic vésti, jest vždy veden. Demokracie jest de facto nesmysl či mírněji řečeno utopie, neboť předpokládajíc nutně volené zástupce lidu, representativní systém,

vede stejně nutně, jak to již dnes velmi jasně vidíme, k pozvolnému tvoření nového stavu, který chce na sebe strhnouti veškeru moc, čili v případu zdaru: vznikne vládnoucí menšina, po buržoasii měšťanské a kapitalistické representace buržoasie dělnické, která povládne jménem lidu stejně brutálně a nesociálně jako ti, kdož vládnou jménem božím.

Socialism není mechanická rovnost, násilné nafukování slabých a šněrování silných, vytahování malých a snižování velkých k jednomu průměru a k jedné úrovni. Je zbytečno šířiti se o této věci: nepodařil se a nepodaří se nikomu takový projekt. Ruce, jež se k němu propůjčí, klesnou vysílením, i kdyby se sebe více chtěly — potřísniti krví.

Socialism není sentimentální fňukání aniž násilí jménem čehokoli.

Socialism je pořádek, sharmonisování vztahů mezi lidmi svobodnými. Cílem socialismu jest harmonie, methodou jeho svoboda. —

Obé, svoboda i harmonie, jest ovšem relativní.

Svoboda člověka vůbec je velmi omezena, svoboda člověka ve společnosti je omezena dvojnásob. Nejsou to však přirozená, vnitřními nezměnitelnými zákony přírodními a socialními daná omezení, jež zdravý duch lidský pociťuje jako zlo. Skutečné otroctví člověka vyplývá z dočasné a proměnlivé hmotné a mravní organisace společnosti, ve které žije, z jejich nedostatků a nespravedlností. Tyto chce socialism odstraniti a to není nic nad naše síly. Naopak: veškeren vývoj lidstva, jenž je stálým překonáváním nedostatečných forem sociální organisace, má v sobě stále nejen představu života, v němž štěstí člověka nebylo by odvislé od mechanismu této organisace, nýbrž uchovává v sobě žárlivě jako svatý odkaz i všechny prvky nutné k uskutečnění organisace, neřeknu ideální, ale aspoň rozumné.

Socialism řeší tuto otázku theoreticky větou: Moje svoboda v mezích stejné svobody ostatních. To jest však i heslo poctivého a osvíceného liberalismu. Nejvyšší aspirace lidstva jest jedna a táž. Jenže liberalism spokojuje se se stanoviskem vyčkávacím a ulpívá na konec na sou-

dobých institucích a formách tak, že se spokojuje s jich záplatováním a nechce nic slyšeti o jich odstranění. Jeho logika je: svoboda musí být chráněna, i svoboda — vykořisťovat. Liberalism nechce se rozhodnout ani pro tu ani pro onu stranu, je často obojetný a nikdy logický. V socialním zápasu naší doby nechce viděti boj svobody s násilím a nové kultury se starým barbarstvím; zná jen drobné konflikty práce s kapitálem, dělníků se zaměstnavateli, při nichž jeho „nestrannost“ chová se celkem zbaběle, pokud nestaví se přímo na stranu velikého kapitálu.

Socialism není takhle slepý a nelogický. Po konfliktu dělníků některé fabriky s jejím majitelem nebylo by ovšem pranic nikomu přímo nesúčastněnému, kdyby tyto konflikty byly ojedinělé, kdyby při nich všeobecně zbraně byly rovné, kdyby i ten zápas nejnepatrnější nenabýval pro své širší nebo užší okolí významu episody z velikého boje práce s kapitálem. Socialism vidí, že zápas mezi těmi, kdož mají všecko, a těmi, kdož nemají nic, zápas na život a na smrt skutečně existuje, že je výsledkem jednoho dokonaného vývoje a bude co nejdříve rozhodnut. Vidí, že kapitalistický systém je dnes původcem nejširší nesvobody, pramenem znemravnění a reakce.

Naše doba plutokratického systému nemá jiného smyslu než ten, že jest a snad — pro výstrahu věkům pozdějším. I v jiných dobách byla hromaděna veliká bohatství drsným a často i drsnějším způsobem než dnes. Ale co bylo vykonáno za tyto poklady tehdá, a jak malicherná, ničemná, pustá je sláva bohatství dnes, jak smutná a zbytečná je ta naše honba za penězi, za něž se kupuje paskvil života, hnus a mrzáctví! A bláznivý zápas o groš, šílené třeštění kolem zlatého vola korumpuje život skrz na skrz; nikdy snad nebyl zrůdnější, chudší a nicotnější.

Nemůže tenhle stav potrvati. I když se zdá někdy tu a tam, že socialistické snahy se vytrácí, i když socialism je tisíckráte zaprodáván za mandáty a zrazován syny israelskými nebo ctiteli Pruska a obdivovateli poddůstojníků, i když je tisíckráte udupáván vládami a znesvěcován shnilými davy, vztýčí opět vítězně hlavu v nové formě, zralejší a inteligentnější, protože je spjat s renaissančními touhami lidstva, jež jsou stále zřetelnější a výbojnější.

Není východu ze soudobého všeobecného rozkladu a zmatku než směrem k socialismu. A čím důsledněji přidrží se lidé jeho principů, čím lépe pochopí pravou svobodu a skutečnou harmonii, tím trvalejší a normálního vývoje schopnější organisaci budou moci uskutečnit.

Praví-li tedy socialism: Moje svoboda v mezích stejné svobody všech ostatních, pomýšlí na svobodu relativní, dosažitelnou a ví, kterak jí dosáhne: odstraněním kapitalistického soukromého vlastnictví jako zdroje otroctví hospodářského a socialního, odstraněním principu centralistického z organisace společnosti jako zdroje otroctví politického. —

Také harmonie vztahů mezi lidmi zůstane relativní. Velké vášně plodí často velké zločiny. A člověk zdravý, silný, krásný, obrozený bude míti velké vášně. Ale ráz tragedií, jež odehrávati se budou ve společnosti rozumně organisované, může býti jen čistě soukromý.

Zabije-li vášnivec proradnou ženu, i dnes poroty osvobozují takové zločince. A odstraňme z našeho „pořádku" příčiny ziskuchtivosti, co zbude z dnešní nejistoty občanského života? Nebude-li míti smysl krádež, loupež a ziskuchtivý podvod, nebude-li existovati nesmírná spousta paragrafů upravujících soukromé vlastnictví a poměry na jeho základě zbudované, nebudou-li se trestati problematické zločiny a přečiny proti mravopočestnosti, nebude-li urážek panovníků atd., kolik zbude zločinců a kolik zbude důvodů k nevraživosti mezi lidmi? Lidé jsou dnes nuceni prokazovati si steré ochoty, odpouštěti si sterá ublížení, člověk k člověku je poután proti své vůli, a všichni musí žíti ve stycích, jež jsou jim protivné. Předpokládá se láska k bližnímu, a při tom systém štve člověka proti člověku.

Socialistická společnost osvobodí člověka od bližního. Vrátí ho sobě. Občan rovný občanu nikoli potřebami svého ducha a těla, ale možností tyto potřeby ukojovat, nenucený ani prokazovat ani přijímat laskavostí, dovede snadněji ovládnout své nechuti a na konec naučí se ctíti sebe ve svém sousedu.

Socialism je tu tedy, aby připravoval a zavedl socialní organisaci prospěšnou vývoji svobody a harmonie. Ten kdo

chce svobodu, nemůže přirozeně pěstovati násilí, t. j. zaváděti do společností princip, o nějž se násilí opírá. Takovým principem je centralism. Proto ti, kdož fedrují centralism, mohou býti dobrými demokraty, demokraty pokrokovými nebo socialními, ale nemohou být dobrými socialisty. Socialisté mohou zaváděti jen ten princip činnosti a sdružování se, který respektuje svobodu, a to jest **princip autonomie a federace**.

II. SMYSL MODERNÍHO SOCIALISMU. — Beati possidentes, kteří s patra hledí na soudobé socialní hnutí, pokud jest revoluční a má za cíl socialní převrat, jsou dvojího druhu: lhostejní a nepřátelští.

Ti lhostejní jsou většinou pohodlní páni, kteří neradi se dávají vyrušovat ze svých obchůdků. A třebaže honosí se často přesvědčením pokrokovým, říkají s Nazaretským: Chudí byli a budou vždy mezi vámi. Jejich pokrokové smýšlení jest jen výhodný ornament jejich občanského povolání; staví jejich osobu do pěkného světla, dodává lesku jejich obchodní firmě nebo advokátní kanceláři. Proto dodávají: Vše, co můžeme učinit pro vyděděné jest, že se budeme snažit, abychom včasnými a moudrými reformami usnadňovali jim osud. Volte kandidáty naší strany! nebo: Volte mne za poslance! Funkce poslanecká jest také pěkné doporučení firmy nebo kanceláře. Pokoj s nimi! Nejsou nebezpeční, přizpůsobí se každé situaci, každému režimu. Vždyť jsou to právě oni, kteří rádi říkají s blahosklonným úsměvem: Však jsme také socialisté! Kdo pak není, prosím vás, dnes socialista?

Nepřátelé — nemluvím ovšem o chudých duchem, kteří by nejraději utopili každého socialistu a anarchistu na lžíci vody, kdyby na to stačil jejich vtip — nepřátelé jsou nepoctiví a poctiví jako vždy.

V jádru nepoctivými jsou zajisté všichni, kdož staví se do cesty nutnému vývoji událostí a všemi prostředky

snaží se socialní hnutí naší doby aspoň ochromiti, protože v něm zcela správně vidí nebezpečného nepřítele své bezohledné hltavosti, svých bezmezně žravých privilejí: tedy třídně bojovná buržoasie, velicí kapitalisté, vládní a církevní ochránci kapitálu, národohospodářští obránci kapitalistického systému, všichni, kdož vědomě zuby nehty drží kapitalistickou společnost, protože jim poskytuje nespravedlivé zisky.

Máme však také poctivé nepřátele socialismu. Jsou to často vysoce inteligentní a kulturní lidé, kteří ve snahách revolučních a v akci pro socialní převrat vidí nebezpečí kulturní a mravní. Ve Francii jsou to na př. někteří nacionalističtí individualisté, kteří v revoluci vidí otřes národní tradicí, vnitřní zákonnitostí, národním vývojem, národní kulturou. Což není správno, protože revoluce jest nutný článek vývoje, nikoli jeho protiklad. Tento blud činí z nich stále důslednější reakcionáře.

Pak jsou to individualisté rázu více kosmopolitického, kteří domnívají se nebezpečí viděti zejména v tom, že jeho pramen jest dle jejich mínění ethika křesťanská, sentimentální humanism.

Svět opravdu nepřetváří se ethickými zákonníky. Morálka snaží se uzákoňovat post festum hotová fakta, vykonané činy, jež odpovídajíce novému hospodářskému, myšlenkovému a citovému stavu své doby staly se nakažlivými. Činorodá energie jest mimo dobro a zlo; člověk činu jedná mimo vnější mravní příkazy, z vnitřní nutnosti. Morálka však snaží se — vždycky marně — potlačit činorodé instinkty, na jichž počátku jest bezpochyby smyslnost a na konci duch vzpoury, anebo je aspoň regulovat. Morálka křesťanská jest v tom ohledu ovšem hors concours. Nietzsche pronesl proti ní nezapomenutelné obžaloby, jež nic na světě nevyvrátí a všechno potvrzuje.

Socialism měl by tedy velmi bledé naděje na úspěch, kdyby je neopíral o nic životnějšího, pravdivějšího, trvalejšího a — krásnějšího než jest ethika křesťanská. První člověk činu jediným gestem, jedinou vítěznou bitvou rozmetal by všechny jeho systémy, všechno, co na jeho základě bylo postaveno a projektováno Kdyby jen fňukavý soucit s mrzáky a slabými, sentimentalní láska k chudým, kře-

sťanská láska k bližnímu a z ní vyplývající pojmy o spravedlnosti, rovnosti a bratrství byly podstatou socialistických snah, spočíval by socialism na písku, byl by to větrný zámek, jenž nikdy by se nestal skutečností a jenž zázrakem uskutečněn musel by býti jménem lidské radosti a kultury co nejrychleji zbořen.

Křesťanská láska k bližnímu je moralistní fikce, s níž v životě nepořídí se pranic. Ve zdravém člověku bouří se prostě všechno proti klášteru a kasárnám a bouřilo by se i tehdá, kdyby to byl klášter socialní lásky a kasárna socialní spravedlnosti a rovnosti.

V revolučním socialním hnutí naší doby jest však křesťanství, moralism, sentimentální humanism jen povrchní kalnou pěnou. Nedůslednosti a zlozvyky mnoha dělníků a jejich časopisů ukazují na ně, najdeme je u drobných sekt, u nevyspělých jednotlivců, u spoutaných filosofů. Ale je to jen a jen pěna. Podstata, vznik a vývoj socialismu jsou cele a krásně nekřesťanské, ideál socialismu není pouze humanitní, je to především ideál renaissanční.

Kdo chce mluviti o moderním socialismu, nesmí přirozeně opírati se jen o program a činnost jednoho směru, jedné strany; musí studovati dějiny jeho vzniku, systémy jeho předchůdců a ze soudobých nauk a praxí zkonstruovati jakýsi idealní útvar, socialism očistěný od stranických jednostranností a zaujatostí, od dočasných omylů taktických a jasných již bludů theoretických, synthetický útvar přibližně vystihující všeobecnou náladu.

Kdo to učiní bez velikých předsudků, ničeho nepomíjeje, sezná předně, že nová renaissance, úplné obrození společnosti na všech stranách klíčící, směrem vší kultury ohlašované, nedá se uskutečnit bez důkladného převratu socialního, hospodářského a politického, bez odstranění kapitalistického pořádku, a podruhé, že moderní socialism počínající vzpourou pracovníků proti vykořisťovatelům výrobců i konsumentů a končící organisováním společnosti jako federace autonomních zájmových skupin, jest logickou a pravdivou cestou k dosažení podmínek pro novou renaissanční kulturu.

Nevíme ovšem, kudy a jak bude vývoj socialismu blouditi. Je velmi nepravděpodobno, že půjde přímo a logicky ke svému cíli. Jádro socialní otázky se tím však nezmění.

Socialní otázka naší doby není otázkou sentimentálního soucitu se slabými, křesťanské lásky v mezích dnešní společnosti, není ani pouhou otázkou hospodářské a politické emancipace nějakého „čtvrtého stavu“. Kdo z ní činí tak málo, znešvařuje, oklesťuje, falšuje nejpalčivější soudobý problém. Socialism, jemuž stačí křesťanské náplasti na otevřené rány našeho společenského života, socialism, jenž baží jen po záměně úředníků řídících národy, socialism, jenž vládnoucí byrokracii měšťanskou nahražuje soustavně byrokracií socialně demokratickou, není vůbec socialism, jest to jen jeho paškvil a kulturní nebezpečí. Jest na štěstí však také jen vřelým přáním demagogů a nikoli smyslem soudobé socialní otázky.

Moderní socialism pojatý idealně a synthetický jest snahou o úplnou emancipaci člověka, o celistvé obrození společnosti, jest cestou k nové renaissanci, jež musí překonat nejprvé dvě hlavní překážky: křesťanství a kapitalism.

MORAVSKÝ KRAJ, 1907. Č. 83.

III. VOLNOST. — Lidé, kteří mají na tom zájem, aby vývoj společnosti v praksi byl hodně pozadu za vývojem theoretickým, jemuž nemohou zabrániti a jenž ničí podstatu jejich privilejí, a filosofové, kteří v nedostatku lepšího zaměstnání „prohlubují“ jednotlivé pojmy tak dlouho, až z nich učiní fikce odpoutané od skutečného života, ti všichni snaží se nám dokázati, že jednak jest svoboda nedosažitelný cíl, příliš vznešený pro hrubou lidskou povahu, jednak, že její podstatu má člověk hledati především v sobě.

Na tom bylo by bezpochyby trochu pravdy, kdyby nutný boj proti všeobecnému a všestrannému vykořisťování veliké většiny lidstva nečinil luxus „nedosažitelných ideálů“ nevhodným a zbytečným, a kdyby materielní těžké zotročení většiny nebralo lidem čas, jehož by mohli užíti k méně pozemským kontemplacím.

Máme všechnu příčinu, abychom pojem svobody neodpoutávali od vezdejšího života, abychom naopak vymezovali ho co nejlidštěji a nejpozemštěji, chápali ho prakticky a reelně.

Ducha není možno spoutati, když sám nevleze v pouta. Svobodný duch jest na světě stále přítomen a reakce může jen více méně zabraňovati, aby se dočasně neprojevoval. A i tato možnost jest stále menší. Myšlenkový vývoj jest dnes vzdor všemu úsilí klerikálnímu a byrokratickému svobodnější než byl kdykoli, bude stále svobodnější, a s ve-

líkou pravděpodobností můžeme říci, že doba, jež se zdarem mohla by mu činiti vážnější překážky, nevrátí se již nikdy. Odvaha, logika, jasnost myšlení rostou nezadržitelně.

Ale za to materielní svoboda horší se den ze dne. Všechna práva člověka jsou více než kdy jindy jen na papíře. Otroctví dnešní je podstatně horší všech otroctví bývalých, protože je pokrytecky zaváděno v době, kdy nikdo již nevěří v jeho přirozenost, posvěcenost a nutnost.

Nikdo není svoboden. Ti, kdož mohou jísti dle své chuti a dle svého hladu, páni, jsou těžce odvislí od zdaru svých spekulací a od těch, kteří chrání jejich privileje. Druzí, otroci větší nebo menší, kteří musí pracovat, aby mohli jísti, a věšinou pracují, aniž mohou jísti dle svého hladu, jsou odvislí od sterých pout: zaměstnavatel je vyssává, odborové sdružení jim velí, kdy smějí a kdy nesmějí stávkovat, morálka a náboženství snaží se potlačit každý silnější rozmach jejich bytosti ihned v zárodku, nesčetné druhy uniforem bdí nad nimi a čekají jen na dané znamení, aby mohly jednat proti nim: šikanovati a pronásledovati, exekvovati a pokutovati, odsuzovati a věznití.

Úpadek následuje úpadek, protože žádný blahobyt nestojí dosti pevně, aby odolal rozmarům svého nejvyššího pána: kapitalistického trhu. Stávka následuje stávku, protože není oboru lidské práce, v němž by nebylo vykořisťovaných.

Zní to velmi krásně, říká-li se nám: Kdyby každý v sobě překonal otroka, nebylo by otroctví. Ale jednak není to tak docela pravda, neboť stejně by bylo každému překonat v sobě pána, o čemž z opatrnosti se nemluví, a jednak těch, kteří se mohou věnovati tomuto nevýnosnému zaměstnání, jest nepatrná hrstka — lidí buď šťastně neodvislých nebo chorobně lhostejných k světským věcem.

Veliká většina musí bezodyšně vydělávat, aby mohla jísti, musí otročit, aby nezemřela hlady; zároveň však v téže většině skoro každý snaží se všemi prostředky, aby, jakmile jen situace je k tomu trochu příznivá, dosáhl více, než je dnes pouhou prací dosažitelno, pojistil si pro případ neschopnosti, nezaměstnanosti, nějaké katastrofy jmění, čili aby stal se sám vykořisťovatelem, otrokářem.

Překonávání sebe může se věnovat jen pramálo lidí neodvislých — možná jen dočasně! — nebo odvrácených

od vezdejšího života: od nich v žádném případě nepřijde spása. Jejich sobectví není rodnou půdou svobody. Jsou-li vůbec vzory, jsou nenásledovatelní většinou, jež nemá k tomu ani fysických ani mravních možností.

Svoboda nedá se jen filosofovat, svoboda musí být také v horkém boji dobyta. Theoretický a praktický vývoj ke svobodě jsou dvě řady fakt, jež měly pokračovat souběžně. Dokud však panovačný a hrabivý lidský egoism bude míti oporu v hospodářských a socialních institucích, dotud mezi theorií a praksí bude nesmyslná propast. A dotud uvidíme stále, že není žádného poměru mezi knihami neodvislých myslitelů, v nichž myšlenka nezastavuje se již zbaběle před žádným svatostánkem, a životem ve společnosti, kde se jménem boha, krále a vlasti zotročuje, znásilňuje a vraždí.

Svoboda musí býti dobyta odstraněním institucí, o něž se opírá zotročování a vykořisťování; pak teprve volná myšlenka bude moci plodit volné lidi a volnou společnost v poměru ke své odvaze, logice a jasnosti.

IV. ROVNOST. — Bude nutno co nejdříve dobře zrevidovati princip demokratický. Demokratism, pod nímž jako pod tak mnohými modními slovy rozumí každý, co chce, jest veličinou velmi mlhavou, pokud naň nazíráme s hlediska pathetických úvodníků, jest však hlavním pramenem soudobé nerovnosti, pokud se činně projevuje jako zásada politické organisace.

Poctiví „demokraté" snaží se ovšem okrášliti demokratism všemi cnostmi. Nečiní toho ani tak z přesvědčení jako z nouze. Nedošli k tomu, aby si dovedli představit sociální mechanism bez ústřední autority, a proto jim nezbývá než houževnatě se držeti autority demokratické, když všechny ostatní autority, jež postupně vládly od matriarchátu až po měšťáckou republiku, selhaly a byly překonány. Selhal i demokratism měšťácký (to dobře cítí i prof. Masaryk, když volá po poctivém demokratismu středních stavů): proto je v oblibě demokratism sociální.

Ale, jakmile poznáme, že společnost bez ústřední autority není pražádnou utopií, že naopak již z celé řady soudobých fakt zcela jasně plyne možnost společnosti, jež bude organisována jako důsledná federace důsledně autonomních jednotek individuelních i kolektivních — můžeme již klidně se obejíti bez hesla demokratismu a poznati pravou jeho povahu.

Domnělá rovnost před zákonem, prováděná demokratismem, jest nesmysl a pokrytectví, i kdyby byla prováděna spolehlivější společností než jest společnost kapitali-

stická, není vůbec ani stínem rovnosti, nýbrž jen brutální vládou většiny, jež dělá zákony pro sebe.

Spravedlnost a účelnost representativního systému vlády, tak drahého Millovi, rozplynula se za sto let v nivec. Parlamentarism je v konkursu a s ním celá demokratická společnost, jež z většiny občanů na papíře sobě rovných nadělal nevolníky otrokářského systému, jehož faleš a ničemnost nemá sobě rovné v dějinách.

Socialism chystá se přejmouti společnost. Mnozí ho považují za utopii, ač následuje po nejnesmyslnějším režimu, o jehož uskutečnitelnosti byly bychom za jiných okolností jistě svorně pochybovali. Klade důraz právě na rovnost. Jeden pojímá ji demokraticky, druhý přirozeně jako nevyhnutelný doplněk svobody.

Socialism demokratický má o rovnosti touž představu jako v theorii demokracie měšťácká. Odstraňuje jen volnou konkurenci na základě soukromého vlastnictví a kapitalismu, odstraňuje hospodářské vykořisťování, ale ponechává, ba sesiluje za to „rovnost" dle názoru demokratického: absolutní podrobení všech zákonům většiny.

Autorita demokratická dospívá demokratickým socialismem ke své apotheose. Zajišťujíc každému jen jeho porci chleba, vyhražuje si pro sebe všechna práva, pravou diktaturu; nevylučuje nic tak málo jako tyranii a tudíž faktickou nerovnost.

Demokratism znamenal a bude znamenati vždycky vládu lidu, a jelikož tato vláda ani v socialistické společnosti nedá se praktikovat jinak než representativním systémem, znamená vládu brutální většiny, jejíž snahou může sice býti, aby měřila všem dle jedné míry, srovnávala všechny dle jednoho pravítka, ale právě proto bije přirozené a jediné uskutečnitelné Rovnosti do tváře.

Demokratism je vždycky centralistický, protože znamená vládu; rovnost je však uskutečnitelná jen federalismem, protože federalism znamená zladění autonomních jednotek, tedy svobodu.

Není lidí sobě rovných; budou vždy velcí a malí, tlustí a hubení, snědí a plaví, krásní a všední, ale budou také vždy lidé vášniví a klidní, sniví a rozumující, chytří a hloupí, vzpurní a oddaní. Budou vždy různé hlady, různé žízně, různé smysly, různé talenty, budou vždy lidé bez

talentů a s talenty, budou vždy prostřední a geniové. Budou tedy vždy různé potřeby.

Tož rovnost nesmí nikdy znamenat: každému stejně, nýbrž: každému dle jeho potřeb; nesmí znamenat: každý stejně, nýbrž: každý dle svých schopností.

Tato rovnost, jež jediná není nesmyslem, je přirozená, je důsledkem svobody a vede k bratrství a spravedlnosti.

Je však protidemokratická a uskutečnitelná jen ve společnosti akratické, kde pořádek nebude diktován vůlí většiny jménem jakékoliv theorie, nýbrž vyplývati bude sám volně z účelného života.

Láska k lidu, nechuť k vykořisťování a zotročování lidu, zájem o to, aby lid se naučil sám vyřizovati své záležitosti, to nejsou city demokratické, to je socialism, v němž demokratický blud znamená hrozné nedorozumění.

Proti demokratismu, jímž do nedávna končily emancipační snahy lidstva, stojí dnes revoluční syndikalism v nejširším smyslu slova, jenž se nespokojuje heslem „volnost, rovnost, bratrství" jako frasí lepenou na kriminály a kasárny, ale našel pravý smysl těchto tří slov a racionelní cestu k uskutečnění jejich ideálu.

Vycházeje od autonomního individua staví ho do odborového sdružení, autonomní odborové sdružení staví do odborové federace, autonomní odborové federace sdružuje v konfederaci a autonomní konfederace povolány jsou k tomu, aby utvořily velikou Federaci Národů, jež poznají konečně dobrodiní skutečné Rovnosti.

MORAVSKÝ KRAJ, SRPEN 1907.

V. DOMÁCKÁ PRÁCE. — Před několika lety přednášel v Praze pokrokový učitel ze sev. Čech o českých menšinách. Při té příležitosti pronesl myšlenku negativně opravdu pozoruhodnou. Že totiž bude nutno pomýšleti na vedení domácké práce mezi horníky, až tito obdrží osmihodinnou pracovní dobu. Důvod: Aby zahálkou nepodporoval se nezřízený život, k němuž prý mají náklonnost, a finanční poměry horníka se povznesly.

Na tomto případu vidíme velmi dobře dvě věci: Předně, jak snadno všechny drobné reformy, tyto záplaty na rozpadávající se kapitalistický plášť naší společnosti, mohou vyzníti na prázdno. Podruhé, jak pokrokové cítění u nás jde málo do hloubky.

Je u nás totiž mnoho theoretické dobré vůle a hrozně málo praktických znalostí, málo porozumění pro lid a jeho život. Horník, vycházející umořený z dolů, má zasednouti k domácké práci, ve většině případů stejně úmorné!

Domácká práce theoreticky vyhlíží ovšem pěkně. Člověk pracuje doma, nikdo ho nehoní, jeho rodinný život nebéře úhony.

Bohužel, právě opak je pravda. Domácká práce ničí lid pravidelně hůře než práce v továrně, ničí ho tělesně i mravně.

Odhalení o zhoubném moru „necování“ nezůstala bez povšimnutí a vyvolala oprávněnou pozornost. A přece je to domácká práce, při níž se aspoň obstojně vydělává. My si však zvykli hleděti klidně na celou řadu domáckých

prací, které ničí lidské životy a jsou honorovány nejbídněji. Osud švadlenek, které zhotovují bílé prádlo pro sklady, přestal nás již dávno dojímati. A jak bídnou dřinou je skládání moderních patentních knoflíčků!

Neznám všech způsobů domácké práce, ale jsem přesvědčen, že jeden je horší druhého.

Žijete-li ve velkém městě, co den navštíví vás podomní prodavač domácké práce své vlastní rodiny. Nejednou, často, velmi často měl jsem den zkažený úvahami o dobrodiní domácké práce, k nimž mi dal takový hausírník podnět. Pamatuji se na jednoho, který prodával po domech vlastnoručně malované, vyřezané a pohyblivými učiněné papírové figurky, za něž žádal tak nepatrný obnos, že se mi hlava zatočila.

Nemohu klidně mysliti na takový život. Je člověk ještě úžasný otrok. Pravda, množí se žebrota, tuláctví, zlodějství, loupeže a podvody. Lidé jsou přímo mrskáni ke zločinu. Pamatujete se snad — není tomu dávno — na vídeňský případ, kdy chlapec vraždil, aby si mohl koupiti — knihy. Ale snad právě proto všechno člověk nemůže odolati, aby si nepředložil otázky, zda ti zločinci, ti všichni, kteří nedovoleným způsobem opatřují si to, čeho potřebují, nejsou v podstatě lepší než tací hrozní otroci domácké práce, věčně přibití k dřině, která vyssává z nich pomalu vše, čím se podobají člověku.

V továrnách je velmi často nečistota, prach, zápach, zkažený vzduch, shon a žár. Ale domníváte se, že ty rodiny shrbené a schýlené nad prací domáckou bydlí v palácích? V doupatech nejčastěji. A továrny moderní jsou již nyní někdy vzdušné a čisté, kdežto práce domácká nedá se tak snadno, nedá se snad vůbec přenésti do příbytků zdravých. Výdělek z domácké práce není pravidelně dle toho. Také kdo pracuje v továrně, snáze vydrží v malém bytě, než když v témže bytě má se dříti nespočetné hodiny, nejčastěji s celou rodinou.

V továrnách trochu organisované dělnictvo vymáhá si pomalu snesitelnou pracovní dobu. Při domácké práci je často den i noc, celých 24 hodin pracovní dobou. A jak tomu zabráníte? Jak zabráníte těmto pomalým sebevraždám, páchaným mimo veškeren veřejný dohled při spuštěných záclonách a jedné petrolejové lampě?

Ženy a děti nemají chodit do továren, volá se. Ale popatřte na fabričky, když jdou z práce! Pravda, tváře jim nekvetou. Mnoho jim chybí k zdravému životu. Celý nový systém práce chybí. Ale přece jdou jen veselé, čilé, relativně zdravé domů. Ty opravdu zubožené dělnické ženy hynou domáckou a domácí prací. Ty souchotinářky, které celé dny a noci probdí u šicího stroje! Ty ubohé matky, lidské onuce, vysílené starostmi o domácnost a ztřeštěným plozením dětí!

Nepodporujme domácké práce! Průmyslové dělnictvo patří všechno do továren. Do továren volá ho šťastnější budoucnost. V továrnách naučí se dělnictvo organisaci, solidaritě a touze po lepším životě. Organisované dělnictvo učiní z továren paláce práce. A až pochopí, že ten, kdo pracuje, má míti také půdu a výrobní prostředky, až vyvlastní továrny pro sebe, pak učiní i práci hodnou paláců, radostnou a plodnou.

VI. LID CHCE SOCIALISMU. — Výsledek prvních voleb po zavedení všeobecného hlasovacího práva ukázal dosti jasně v celém Rakousku, že naše široké vrstvy lidové mají leckde až po krk měšťanského politikaření a že se socialismu již nebojí, nýbrž naopak v něm vidí záruku lepší budoucnosti pro sebe.

Nesmí nás mýliti, že lid volil pro svůj projev cestu, jež pro socialism v Rakousku bude spíše překážkou než ziskem. Volil cestu prozatím jedině bohužel v jeho moci jsoucí a jedině možnou, měl-li jeho projev míti náležitou váhu. Že tím přispěje k dokonalému zpolitisování socialní demokracie, toho věděti nemohl. Hlasy odevzdané pro socialní demokracii nejsou velikou většinou hlasy vyslovených socialistů. Jsou to hlasy chudáků, kteří jen tuší, že socialism jest pro ně cestou k emancipaci z hospodářské a mravní bídy, a věří, že socialní demokracie dříve nebo později provede — blahobyt pro všechny.

Proto nás nesmí zarmucovat významný výsledek voleb ze dne 14. května. To není ve skutečnosti opravdové a hluboké vítězství socialní demokracie jako strany s určitým programem, to jest něco lepšího: svědectví o tom, že v lidu mizí stará víra ve spásu, která přijde shůry, výmluvné svědectví o tom, že i náš lid přestává čekat pomoc od boha a mocných z milosti boží a domnívá se, že jest na čase, aby sám postaral se o provedení svých požadavků.

Ovšem, klame se poněkud. V jiných zemích prodělal lid vývojovou etapu, jejíž zahájení u nás teprve nastalo, a tu pomalu shledal, že změnil jen víru, víru starou za víru novou, víru v boha a pány z jeho milosti za víru ve své poslance, v pány ze své milosti, a že v celku polepšil si tuze málo, aniž přivodil podstatnějších změn na pravých příčinách svého zotročení. Ve Francii, v Italii, ve Španělsku, v Belgii odvrací se lid ponenáhlu od parlamentárního socialismu a organisuje se pro hospodářskou válku přímou.

Jsou bohužel ještě rozdíly mezi jednotlivými národy a státy tak veliké, že každý národ, každý stát musí prodělat cele svůj vývoj a že velmi těžko učí se u států, jež ho předhonily. Také lid český a rakouský vůbec, ač právě v době prvních svých voleb na základě všeobecného hlasovacího práva mohl v cizině vidět fiasko socialismu parlamentárního, musí vypíti kalich svých omylů a bludů až na dno, aby pochopil, kde je spása.

Tak jako jinde přežije se i u nás taktika socialně demokratická, jako se přežil theoretický program socialní demokracie. Dělnictvo a s ním pomalu všechen vykořisťovaný pracující lid pozná základní pravdy, jež hlásá obrozený socialism moderní doby:

1. Veškeré reformy může lid rychleji a snáze vynutiti svou přímou akcí než tehda, spoléhá-li jedině na politický obchod parlamentární.

2. Veškeré reformy mají pro lid jen velmi relativní cenu, upevňujíce neblahý soudobý stav. Zejména reformy rázu hospodářského nejsou lidu pravidelně nic platny, neboť kapitalism a vláda donuceny na jedné straně dáti, nahrazují si to, často dokonce s výdělkem, na druhé straně z týchž kapes.

3. V soudobém pořádku má si lid udržovati relativní výhody, vydobývati si je a brániti se úkladům především velikými solidárními akcemi jako jsou různé formy povšechné stávky a to hlavně z toho důvodu, aby si udržel existenční průměr na výši odpovídající rostoucím požadavkům moderního pracovníka. Tu zároveň učí se solidaritě, samostatnosti, socialistickému duchu.

4. V hospodářských podnicích kolektivních, ve výrobních a konsumních družstvech, v kooperacích, v komunistických dílnách a osadách má se lid učiti socialistické

práci, zdokonalovati se ve svém oboru, aby byl dobře schopen převzíti výrobu, až přijde doba, jež řekne: doly horníkům, půda zemědělcům, továrny průmyslovým dělníkům atd.

Lid, který tohle pochopí a provede, uskuteční teprve socialní převrat. Socialní demokracie to však nebude. V zemích vyvinutějšího socialismu padají této straně otěže z rukou, lid ztrácí poslední víru, víru v politické vůdce z vlastních řad, a chystá se provésti převrat sám.

U nás závisí teď mnoho od pokrokové inteligence.

Inteligence měla by lépe viděti než lid, který teď po volbách bude očekávat svou spásu z rukou socialně demokratických poslanců — ovšem marně. Měla by pochopiti, že přirozený vývoj státu nelze udržeti — leda na okamžik — a že jest její povinností, aby přispěla k rychlému vyjasnění.

Ti, kteří jsou ochotni utvořiti proti socialní demokracii klerikálně-měšťácký blok a budou ochotni snad naléhati na brzké rozpuštění parlamentu — ti jsou lidmi zločinnými v nejhorším smyslu slova.

Nehledě k tomu, že by se rozpuštěním parlamentu a obnovením hnusného volebního boje docílil bezpochyby opak toho, čeho týmž prostředkem docílili liberálové a vláda v Německu, bylo by to nejmizernější politické dobrodružství, hanebný vzdor, provedený proti lidu, posměch nad vážným vývojem tohoto státu. Nezapomínejme, že u nás hlasy odevzdané pro socialní demokraty nejsou jako v Německu také hlasy nespokojených měšťáků, nýbrž že jsou to jen hlasy lidu, jenž chce socialism, třebaže má o něm nedosti jasné ponětí. Máme na jedné straně lid klerikální, na druhé lid více méně socialistický: proveďme toto rozlišení v inteligenci a ve středních stavech!

Kapitalistická buržoasie, jež zuby nehty drží se svých privilejí, své nadvlády, nemůže býti tím, čeho se má zastávati pokroková inteligence, kdežto naopak zájmy pokrokové inteligence nejsou ohroženy socialismem (nepovažujeme-li ovšem za jediného představitele socialismu socialní demokracii).

Tož chce-li česká pokroková inteligence zůstati pokrokovou, nechce-li zadržovati přirozený vývoj ve svém národě a v našem státu vůbec, může učiniti jen jedinou

věc: pomáhati socialistickému hnutí v duchu českém, nedogmatickém, kulturním a svou prací pro lid, jeho kulturu a jeho emancipaci čeliti socialní demokracii, již známe jako nesnášenlivou a nekulturní.

O vavřínech parlamentárních nemusí sníti: vítězný věnec volební není to, čím by se mohl chlubiti inteligentní člověk v době, kdy zvoleno bylo tolik polovičních analfabetů, jejichž jedinou zásluhou jest to, že patří ke straně, jež má úspěch, a parlamentární půda je místo, kde člověk čest spíše ztratí než jí nabude.

Socialní demokracie dostala se tam, kde jest, prací mimoparlamentární: spojme se k podobné práci — ale poctivější a čistší — nikoli pro stranické zájmy, ale pro českou kulturu, založenou na všestranném osvobození českého lidu, pro český socialism.

Pokusme se učiniti český národ opravdově a hluboce socialistickým, spojme všechny lidi, kteří mají stejný smysl pro spravedlnost jako pro svobodu, a pak se nemusíme báti ničeho na světě. Vody parlamentárních žvastů potekou do prázdna; lidé nebudou míti času o ně se zajímati. A každý zákon provedou napřed sami.

A ty, které srdce táhne ke kapitalismu a klerikalismu, nechme jíti, ať víme jasně a přesně vždy, s kým máme tu čest.

MORAVSKÝ KRAJ, 1907 Č. 55.

VII. REVOLUCE A POŘÁDEK. — Mám rád klidné dny, kdy se pracuje, pokojné doby, kdy události jdou volně a vážně za sebou a mohou býti uváženy a hluboce pochopeny, mám rád čas pokojných sklizní.

Raději než bouřlivé dny skoků v nejistotu, hlučnou dobu ztřeštěných událostí, desorganisovaných útoků, raději než čas neklidů, zmatků, revolučních větrů.

A přece jsem revolucionář. Miluji myšlenky, jež ukazují nejkratší a nejúspěšnější cestu k převratu, jež nám ukazují, kterak nejrychleji budeme moci skoncovati se situací, dnes nás obklopující a — drtící.

Nehledím na svou dobu jako na čas míru, pokoje a pořádku. Kdo dnes dobře vidí a slyší, vidí tanec na sopce, slyší dunění a očekává — lávy.

Kdyby vládnoucí třídy a politikové sebe více se namáhali dokazovati opak, bystří lidé dávno vědí, že zítra nebo pozítří lávy se provalí, nezadržitelná socialní revoluce hned tu, hned tam, na konec však všude propukne.

Literatura, kulturní život, socialní hnutí, zmatek politiků, všechno ji předpovídá. Co jest nám činiti? Zavříti oči, strčiti hlavu do písku?

Nikoli, tím ničeho neodvrátíme. Přichází prostě, a na nás jest, abychom předem hleděli k ní láskyplnými zraky. Je to náš osvoboditel, logická chvíle vývoje společenského a mravního.

A čím budeme k ní laskavější, tím bude ona mírnější a šlechetnější.

Neposlouchejme zrádných hlasů lidí, kteří by nás rádi použili k oddálení (neboť odvrácení je nemožné) revoluce, nikoli, že pečují o naše blaho, nýbrž že se bojí o své privileje, že mají strach o svůj pořádek.

Neboť co mají lidé proti revoluci? táže se jistý francouzský spisovatel, který obhajuje Jeana Jacquesa Rousseaua proti těm, kteří ho nenávidějí jako revolucionáře.

Co mají lidé proti revoluci? Jsou prý přívrženci pořádku a revoluce znamená prý nepořádek. Tato záminka není špatná na první pohled. Přívržencem pořádku je kde kdo. Jenže důležito je věděti, jakého pořádku, a je-li opravdu nutno býti protirevolucionářem, když je člověk přítelem pořádku.

Co je to revoluční „nepořádek“ ve skutečnosti? Nic jiného, než zničení pořádku špatného, jenž neodpovídá nebo již neodpovídá životu. Je-li pořádek, jejž revoluce chce zničit, ještě dobrý, potrvá a revoluce se ztroskotá. Zvítězí-li revoluce, znamená to, že pořádek, jejž zničila, nestál již za nic a nevyhovoval životním podmínkám sociální skupiny, jež ho odvrhla. Je to tedy hrozná naivnost, útočí-li se na revoluci, jež zvítězila, odsuzuje-li se a nestuduje jen objektivně s hlediska historického.

Tak zvaní přátelé pořádku neodsuzují ty, kteří jako hanebné a špatné pilíře starého pořádku učinili revoluci nutnou, nýbrž ty, kteří silou talentu, odvahy a ušlechtilé vášně uskutečnili nutnou revoluci, popohnali statečně do bahna zavedené kolo vývoje.

Mluvívá se o „rozumných reformách“, jež mohly býti provedeny a jimž měli prý se věnovati revolucionáři se svým zápalem. Ale ti, kteří takto mluví, přicházejí obyčejně s křížkem po funuse. Chtějí provádět „rozumné reformy“ teprve tehda, když jest již pozdě, zapomínajíce, že revoluce propukla proto, že reformy nebyly provedeny a že by byla nepropukla, kdyby byly bývaly provedeny.

Současný a živoucí příklad Ruska ukazuje dostatečně, co krve, násilí, pohrom — nepořádku — je třeba, aby se dosáhlo aspoň těch „rozumných reforem“ od vlády, jež jen krok za krokem ustupuje před silou revoluční.

To znamená, že protirevolucionáři nejsou, jak si říkají, „přívrženci pořádku“, nýbrž jen „přívrženci starého pořádku“, reakcionáři, což není jedno a totéž. Aby zakryli pravou svou povahu, nazývají revolucionáře „přívrženci nepořádku“. Nic není nesprávnějšího. Nalézají-li se mezi lidmi pravice velmi často přívrženci pořádku pro pořádek, přívrženci jakéhokoli pořádku, jen když je starý, tož mezi lidmi levice jen zřídka najdeme přívržence nepořádku pro nepořádek. Chtějí-li lidé levice odstraniti starý pořádek, jenž se jim nezdá již vyhovovati soudobé potřebě, neděje se to proto, aby na jeho místě zavedli nepořádek, nýbrž proto, aby cestou dočasného nepořádku zavedli nový a lépe vyhovující pořádek.

Nejlepší důkaz toho, že t. zv. přívrženci pořádku jsou jen reakcionáři, jest ten, že tito lidé, když se jim ukazuje pořádek mnohem lepší, solidnější, trvalejší a pravdivější, — jenž by se jim tedy měl mnohem lépe líbiti — nechtějí ho. Nechtějí vůbec pořádku, nýbrž jen starý řád, návrat k němu, jenž je shnilý a neúčinný. Chtějí žíti na hřbitovech.

Formace socialních mocí je prý stejně nutná v socialním pořádku, jako tíže v pořádku fysickém. Možná, ale co to je ta „socialní moc“, ten „pořádek“ ve chvíli, kdy vystupují revoluční myšlenky? Toť pořádek Ludvíka XV., nebo pořádek ruský.

Jak vyhlížel francouzský pořádek před Revolucí? Takto: 1756 počátek sedmileté války; 1757 porážka Rosbachova, ztráta Chandernagoru; 1758 katastrofa na moři, porážka Creveltova, zničení Cherbourgu Angličany, 1759 porážka Mindenova, ztráta Guadelupu a Senegalu, ztráta Québecu, 1760 ztráta Kanady, 1761 porážka Fillingshausenova, ztráta Pondichéry a Maché, 1762 ztráta Casselu, ztráta Martinique a Grenady, 1763 vzdání se Louisiany, ponižující smlouva pařížská. Mrhání financemi, roční deficit 200 milionů, cesta k bankrotu, bída . . .

A jak vyhlíží pořádek ruský? Takto: krádeže, zpronevěry, hanebná administrace, neschopná vláda, nevědomost, persekuce, výjimečné soudy, popravy, mučení ve vězeních. Jalu, Port-Arthur, Liao-Hang, Mukden, Čušima . . Ohromný dluh vnější, roční deficit miliardy, cesta k bankrotu, bída . .

Nu, tedy. Není-li každý nepořádek lepší takového pořádku? A myšlenky revoluční se obviňují, že nepřispívají k udržení takového pořádku, že se snaží ho odstranit!

Pořádek, jak o něm sní protirevolucionáři, nikdy se nepovedl, nikde se neudržel. Ani pořádek Augustův, ani pořádek Karla Velikého, Filipa II., Ludvíka XIV., Napoleona I., ani pořádek ruský, Mikuláše I., pořádek, „jenž vládl ve Varšavě“. To byly jen chvíle nestálé rovnováhy.

A naopak v zemích politicky a socialně nejpokročilejších, v dobách jež se nejvíce přiblížily zásadám, jimž se říká revoluční, panuje relativní pořádek nejlépe a nejdéle . . .

To jsem četl nedávno po francouzsku ve velmi vážné, snad nejlepší francouzské revue.

MORAVSKÝ KRAJ, 1907 č. 72.

VIII. ANTIPATRIOTISM. — Slýcháme nyní velmi často toto slovo ve spojení s antimilitarismem; jednává se, jak známo, o jakousi doktrinu prof. Gustava Hervéa, nazývanou krátce hervéismem. Šíří názor, že pojem vlasti jest nepřátelský uvědomělému proletariátu a překážkou protivojenské propagandy.

Hervé, který není možná vždy zcela šťastný v hájení svého názoru, přišel pro něj do konfliktu se svými soudruhy, se socialisty i mnoha anarchisty. Mezi proletariátem má však dosti sympatií.

Řeknu předem, že nepovažuji antipatriotism za nevyhnutelný doplněk důsledného antimilitarismu. Naopak, je to heslo neopatrné i nesprávné.

Jako všechny anti-ismy pohodlného radikalismu. Je známa jejich methoda: Jelikož alkoholism činí skutečně hrozné spousty, zejména v chudší populaci, odstraňujme veškero pití lihovin. Jelikož kouření škodí mládeži a jest efemerním požitkem, zakažme veškeren prodej tabáku. Jelikož lidstvo je znepokojováno nemravností, prostitucí, pohlavními nemocemi, zakažme veškeren pohlavní styk před a mimo zákonné manželství . . . . . Jelikož pojem vlasti jest záminkou pro vraždění, zotročování a vykořisťování, zničme veškeru lásku k rodné půdě, buďme antipatrioty!

Tato logika, jež se domnívá jíti ke kořenu zla, vedla by k jedinému: Jelikož pramenem všeho zla na světě je život, zničme život! Prozatím ohrožuje jen kulturu. Fanati-

kové protestantismu, k nimž se velmi dobře hodí mnozí socialisté, půdou od malých požitků k velkým, od povrchních radostí k hlubokým nadšením, potírajíce vše svým neplodným a šedivým racionalismem.

Hervé jistě k nim nepatří. Ale jeho antipatriotism prozrazuje jejich methodu uvažování.

Jinak pochopíme snadno, jak tento názor ve Francii vznikl. V zemi, kde se do nedávna šíleně zbožňoval prapor a vojenská uniforma, v zemi, kde se věčně deklamovaly dunivé fráse o „odvetě“ a zaťatou pěstí se hrozilo do Německa, v zemi, jež je tak náchylna k podnikání krvavých dobrodružství kolonialních, musело vzniknouti hnutí směřující k odvlastenčení. Hervéism jest jen jeho krajním výstřelkem.

Také pochopíme snadno, že proletariát má skutečně velmi málo zájmu na oficielních vlasteneckých podnicích a radostech. Hospodářské a politické úspěchy oficielní vlasti nechávají ho chladným. Zdvojnásobí-li se nebo ztrojnásobí domácí kapitál, zvýší se mzda skutečných producentů o několik haléřů nejvýše a není to důvodem k zlevnění produktů. Upevní-li se vážnost státu za hranicemi, co z toho má dělník? A upevní-li se doma, upevňuje se jeho nepřítel, pomocník velikého kapitálu.

Mezi zájmy vládnoucí menšiny a zájmy veliké většiny skutečných producentů a nejdůležitějších konsumentů je propast, jež slovem vlast nedá se překlenouti. Jen zájmy vládnoucí a kapitalistické menšiny jsou nazývány vlasteneckými; zájmy dělníků a pracovníků vůbec jsou obyčejně nevlastenecké.

Vlast nezabraňuje tomu, aby pracovník byl vykořisťován a zotročován, ona dokonce nehne ani prstem, když jest nucen se vystěhovati. Česká vlast přihlížela docela klidně k tomu, když houfy českých horníků stěhovaly se do Ameriky nebo do Německa. Nikdo jich nevzpomněl, dokud uhlobaroni neměli nedostatek pracovních sil. Dnes přicházejí zpět titíž lidé, kteří byli pronásledováni a z práce vypovídáni. Vlast o tom však vůbec ničeho neví.

Dělník nemá nikdy příležitost přesvědčit se o tom, že existuje dobrá matka vlast, starostlivá kvočna, jež roztáhne křídla, když je s ním zle. Pod jejími křídly jest místo jen

pro ty, kteří „něco mají“ a ona pečuje jen o to, aby měli ještě více. Ti, kdož nemají nic, nemají ani její mateřské lásky, nemají vlasti.

A přece slýcháme, že na příklad český dělník a právě ten, který se tím nijak netají, že není vlastenec, bojuje těžce o školu mateřského jazyka.

Je tedy přece jen patriot, anebo jsou dvě různá vlastenectví?

Ano, je vlastenectví oficielní, je souhrn vlasteneckých frasí, jimiž se maskuje politický teror, hospodářská nespravedlnost, socialní útisk, kulturní slabost, je souhrn vlasteneckých požadavků, jež prospívají jen vládnoucí menšině a zajišťují jí panství, je veliká vlastenecká komedie . . . .

A pak je v hloubi každého slušného člověka krásná lidská hrdost, jež nedovoluje urážet spoluobčana pro jeho národní příslušnost, utiskovat ho proto, že mluví jinou řečí a obývá jinou zemi než soused za hranicemi. Je pocit příslušnosti ke kmeni, s nímž má člověk společnou řeč, jehož údem jest a jako pracovník spolučinitelem jeho kultury.

Ohled k těmto citům oprávněným a zdravým jest částí smyslu pro individuelní svobodu politickou, národní. Je to tichý, důstojný patriotism, jemuž řvaví nacionálové činí ostudu a jejž vlastenecká politika s jejími čachry uráží. Stojí nad zájmy tříd, stavů a stran, jeho cílem může být jen svobodný a krásný člověk ve svobodném a krásném národě, jenž stejnou svobodu a stejnou ušlechtilost přeje všem ostatním národním celkům, federace autonomních národů, hudba budoucnosti.

Čím jiným dá se však uskutečnit, ne li důsledným, radikálním antimilitarismem, přímou akcí ozbrojeného lidu, jenž přes hlavy vládců a přes mezníky hranic podá si ruce k mírumilovnému dílu.

Tento uvědomělý lid bude se zdáti nevlasteneckým všem těm, kteří vlast považují jen za štít svých privilejí a sebe za jediné oprávněné její držitele. Vlast vlastenců zničí, aby mohla žíti svobodná vlast svobodných pracovníků.

Máme tyto snahy jmenovati antipatriotismem? Myslím, že nikoli. Nebylo by to správné ani opatrné. Pojem vlasti

není správný tak, jak ho vykládají čítanky a vlastenecké žurnály. Máme svůj lepší a hlubší, jenž nám nebude bránit býti důslednými antimilitaristy.

Ta obava se nesplní, aby, až jedna armáda přes hlavy vůdců podá druhé armádě neozbrojenou ruku, byla odmítnuta a zneužita. Ideje antimilitaristické proniknou svět dříve, než se vlády odhodlají k evropské válce, odhodlají-li se k ní ještě někdy.

Antipatriotism v hervéismu je tedy věc vedlejší. Ž se o ní tolik mluví a debatuje, toho příčina jest asi že mnoho lidí má zájem na tom, aby byla kompromi vána podstatná část hervéismu, antimilitarism důsledr radikální a jedině správný, jehož ostatně prof. Hervé n vynašel, ani první neformuloval.

MORAVSKÝ KRAJ, 1907, Č. 96.

IX. CO NEJMÉNĚ STÁTU! — Vídeňské „Dělnické Listy“ vyslovily souhlas s mým článkem o antipatriotismu, zejména tam, kde se obracím proti pohodlnému radikalismu, jenž by rád odstranil se světa všechny požitky, radosti a lásky jen proto, že za jistých okolností působí neobyčejně zhoubně, a že sám nemá odvahy užíti prostředků, jež by požitek, radost, lásku ponechaly, ale předem znemožnily nebo pravděnepodobnými učinily zla, která působí jejich zneužívání.

Držím prý se však téže logiky, praví „Děl. Listy“, když prý usuzuji jako anarchista: Jelikož dnešní stát je zřízení zločinné a mizerné, pryč se státem vůbec . . .

Především neusuzuji vůbec tak, jak se „Děl. Listy“ domnívají. Nikde jsem neřekl: protože dnešní stát. Nikoli. Nýbrž: protože stát vůbec . . .

Opíraje se o historické a sociologické práce vynikajících duchů, kteří musí mi býti rozhodně směrodatnější než socialně-demokratičtí novináři nebo běžní parlamentární politikové, a protože nejsem autoritář, opíraje se také o logický úsudek vlastní, seznal jsem prostě, že úloha státu byla, jest a bude vždycky násilnická. Seznal jsem, že Nietzsche neřekl hlubšího slova než, když pravil: „Tak málo státu, jak jen možno!“

Nepřeji si ničeho jiného. Nejsem fantasta, který se domnívá, že postačí pár výkřiků „Pryč se státem!“, aby stát zmizel.

Nejedná se tu o pražádný laciný radikalism, nýbrž o něco vážnějšího, důležitějšího a hlubšího, o methodu

v nazírání na společnost a pak tedy také o methodu výchovy lidu a práce politické, socialní i kulturní.

Nejsem proti reformám dnešního státu, třebaže nevěřím vždy v jejich účelnost a zejména nikoli v jejich samospasitelnost. To chápala kdysi také sociální demokracie, když jí reformy znamenaly jen prostředek k dosažení podmínek nutných k provedení socialní revoluce. Stojím pevně na tomto stanovisku, zatím co socialní demokracie ve svém reformistickém úsilí stává se konservativní.

Ale, jak jsem pravil, jedná se o něco důležitějšího ještě. Nepřítel státu bude lid zcela jinak vychovávat než ten, komu se jedná jen o záměnu států, o nahražení státu kapitalistického státem demokraticky socialním, o pouhou záměnu systémů vlády politické a hospodářské, o záměnu byrokratů řídících národy.

Nepřítel státu organisuje lid poučováním o významu dobrovolné solidarity, učí ho především myslit a vědět, vychovává ho tak, aby své záležitosti dovedl spravovati si sám, aby o sebe staral se přímo a nespoléhal se na domnělé své zástupce.

Socialní demokracie věří, že možno zbudovat autoritou stát naprosté rovnosti, nejširší svobody a bratrství, věří, že „ideální“ stát dá se nadekretovat dle vůle většiny všemi prostředky sehnaných voličů, jejichž zástupci usnesou se na všeléčebných paragrafech.

Nepřítel státu nevěří v autoritu, která poskytuje všeobecnou rovnost, volnost a bratrství, nevěří v dobrou vládu, nevěří v uskutečnění nové společnosti cestou odhlasování a zákona.

A kdyby socialní demokracie nezavírala oči před fakty socialního života, kdyby byla více upřímná než sobecká, musela by přiznati, že její sen o socialně-demokratické vládě, která opírajíc se o voličskou většinu, zavede jednoho dne socialistický stát, že tento sen je dávno neproveditelný, protože to, co soc. demokracie získává v méně pokročilých zemích jako jest Rakousko, ztrácí v zemích vyspělých, kde dělnictvo pomalu prohlédá parlamentární komedii a učí se přímo pro sebe jednat.

Domnívali jsme se ještě do nedávna, že cesta k volnému komunismu a federalismu vede státem kolektivistickým; ale vývoj je tak rychlý, že pravá povaha ideálů

soc.-demokratických jest poznávána dříve než tato strana nabývá moci k jejich provedení, a tak proletariát i svobodná myšlenka hledají jiné cesty do budoucnosti, cesty, s nimiž by se musela soc. demokracie napřed smířit, aby nebyly proti ní.

Soc. demokracie jest dnes (a jak brzo!) v postavení katolické církve. Celá řada nových myšlenek a cest (přímá akce, revoluční syndikalism, všeobecná stávka, radikální antimilitarism atd.) bije do bran jejího dogmatického rudého Vatikánu. A soc.-demokratická církev bojuje se svými reformisty právě tak jako církev katolická, má svoje syllaby a svoje — pomalé umírání.

To vše jen proto, že nikdy nepochopila smutné úlohy státu, že zůstala v důsledcích toho autoritářskou a centralistickou.

Centralistický princip, jejž si osvojila, jest červem jejího jádra.

Nepřátelé státu vědí, že stát nezmizí přes noc, že se jeho zánik nedá odhlasovat na táboru lidu. Tož i oni mají svou methodu, vycházejí z principu, jenž důsledně prováděn, poskytuje jim možnost vychovávat lid, aby odnaučil se jednat jen pod kuratelou státu, poskytuje jim možnost pracovat ve všech oborech směrem, jenž jest příznivý samostatnosti individua i skupiny a vede je k volné součinnosti.

Tento princip, zásada autonomně federativní, jest opakem centralismu.

Nevoláme jen „Pryč se státem!“, ale chceme především pracovati tak, aby lidé dovedli se pomalu obejíti bez státu a připravovali společnost organisovanou na základě důsledné federace autonomních jednotek. Neboť jen takto zřízená společnost může zaručiti skutečnou rovnost a svobodu, podporovat skutečné bratrství.

A princip autonomně-federativní jest nad to zásada, již důsledně můžeme provádět všude, a jest nejen ukazovatel na cestě k úpravě socialních a hospodářských poměrů v budoucnosti, nýbrž i jedinou zásadou, jež nás činí silnými v boji národním a kulturním.

MORAVSKÝ KRAJ, 1907. Č. 100.

X. SOCIALISM A STŘEDNÍ STAVY. — Když Malthusovi podařilo se poznati v hlavních rysech „přírodní zákon“, jenž nejsprávněji formulován zní: Populace snaží se stále růsti nad výživné prostředky, tu tento moralista a náboženský člověk byl s naskytnuvším se takto problémem chudiny snadno a rychle hotov. Jako jeho soudruzi z kněžské kasty chtějí nás přesvědčiti, že chudí na tomto světě jsou jimi z vůle boží, tak Malthus učinil je chudými z vůle přírody. Chudí jsou prý přebyteční na tomto světě, přírodou vyloučeni od hostiny života. A není jiné pomoci, než aby se dobrovolně zřekli rozmnožování, aby se vzdali rozkoší lásky a plození dětí.

Bylo přijíti moderním novomalthusistům, aby názor Malthusův uveden byl na pravou míru. Že populace snaží se stále růsti rychleji než výživné prostředky, to je fakt. Ale stejně je fakt, že chudí jsou dnes především plodem špatné hospodářské organisace, že chudých nemusí býti, a že spravedlivá hospodářská organisace zajistí na dlouho blahobyt pro všechny. Pak by ovšem mohla přijíti chvíle, kdy výživné prostředky ani při sebe racionelnějším hospodářství a sebe vyšší ekonomické kultuře nemohly by růsti dosti rychle; blahobyt úžasně vzrůstající populace byl by ohrožen z vůle přírody. Ale lidstvo hospodářsky racionelně organisované jistě bude předvídati tento okamžik: opírajíc se o prostředky intimní hygieny, jež mu dává věda, postará se dobrovolně — nepovede-li k tomu jeho bezděčný

vývoj — aby rozmnožování lidského rodu dělo se prozřetelně, aniž rozkoše lásky byly komukoli brány.

Podobný případ řešení problému methodou „snadno a rychle“ ukázali nám marxisté. Opojeni předsudkem krajního a dogmatického materialismu, sestrojili si na základě koncentrační snahy kapitálu a jiných podobných hospodářských zjevů velmi pohodlnou doktrinu: Přijde chvíle, kdy na jedné straně bude hrstka lidí majících v rukou veškeren kapitál a na druhé veškero ostatní zproletarisované lidstvo, jež jako ohromná většina dobude politické moci a nadekretuje převrat: socialistický stát stane se přes noc skutkem. To není prý utopie, to bude resultát hospodářského vývoje, jejž objevil „vědecký socialism“. Malthus vyhazoval chudáky jménem „přírodního zákona“; soc. demokracie vyhazuje střední stavy jménem „ekonomického vývoje“.

Tento blud vedl k nesčetným a osudným nedorozuměním. Socialní demokracie vrhla se houževnatě na politiku; cesta k emancipaci proletariátu nebyla již hospodářským zápasem, nýbrž stala se bojem politickým. A tu již bylo zcela přirozeno, že protekce socialní demokracie vztahovala se pomalu jen na ty vrstvy, jež daly se nejlépe organisovati pro politický výboj; to jsou některé odbory průmyslového dělnictva, jež dnes representují čtvrtý stav, jakousi dělnickou buržoasii, která svými existenčními podmínkami stojí často nad středními stavy a zřetelně se odlišuje od tvořícího se pátého stavu, jež i soc. demokraté rádi jmenují „lumpenproletariátem“.

Socialní demokracie tedy svou taktikou docílila skoro opak toho, co theoreticky si přála: napomáhajíc hospodářsky jen určitým vrstvám dělnickým, umožňuje četným jednotlivcům přejíti z řad dělnických ke střednímu stavu. Dělník dobře situovaný zahospodaří si něco, stane se sám mistrem; a pak dochází k zajímavé podívané: socialní demokraté živnostníci přicházejí do konfliktu se svým socialně demokratickým dělnictvem.

Při tom však nepřestává socialní demokracie hleděti nevraživě na střední stavy. Dnes, kdy marxistickou utopii můžeme považovat za definitivně poraženou, kdy „revisionism“ je vyloženě budoucí taktikou socialně demokra-

tickou, jež ovládne ihned, jakmile vymřou poslední „pravověrní“, je odpor k středním stavům dosti nepochopitelný — aspoň s hlediska socialistického.

Socialní demokracie vymlouvá se ráda na hospodářský vývoj, ten prý ničí střední stavy. Je však dnes jisto, že tento hospodářský vývoj nevede k odstranění středních stavů: stále nové způsoby malovýroby udržují tento živel, k čemuž řadí se zástupy pracovníků duševních. Fakt je toliko, že veliký kapitál snaží se zotročiti vše, co je v jeho dosahu, činí existenci příslušníků středního stavu právě tak nejistou jako existenci většiny vlastního dělnictva. Drobné hospodářské zápasy dělníků nedovedou je vysvoboditi ze jha, drobným bojem hospodářským udržuje se dělnictvo jen „nad vodou“, na výši odpovídající vzrůstajícím požadavkům člověka v civilisovaných zemích. A právě tak drží se „nad vodou“ i střední stavy. Tož protikapitalistický zájem mají střední stavy s dělnictvem společný: jako socialisté musíme nenáviděti blud, jenž způsobil, že proti společnému nepříteli nepostupuje se společně.

Existence středních stavů nepřekáží socialismu, pro ten mnohem větší překážkou je socialně demokratická taktika, jež socialism učinila tak nesympatickým malému živnostníku a rolníku. Neboť bez středních stavů, proti nim socialism nezvítězí.

Socialní demokracie domnívá se, že jest jí napomáhati, nebo aspoň nebrániti zkáze středních stavů: odsouzením její taktiky je ten fakt, že střední stavy překonaly nejhorší krisi a že nic nenasvědčuje tomu, že jejich proletarisace pokračuje rychleji než jejich stálé obrozování se. Nám však musí na tom záležeti, aby střední stavy zorganisovaly se a sice s frontou proti velikému kapitálu, aby také poznaly v socialismu cestu k své emancipaci. Socialism jest jen nepřítelem těch, kteří nepracují a vzdor tomu jsou původci zotročení těch, kteří pracují.

Střední stavy, z nichž přece rodí se nejlepší naši lidé, nesmí zůstati překážkou pokroku a jest jim pochopit, že zájem pokroku nepříčí se jejich zájmům: Pokrok žádá po nich totéž, čeho žádá po dělnících: aby se vzdělávaly a učily solidaritě Poctivé družstevní hospodářství učiní střední stavy schopnějšími odporu proti choutkám velkokapitalistů,

hlubší vzdělání vezme od nich nenávist k jiným stranám, zejména k dělnictvu. Dnes chudák potírá chudáka a kapitál se směje. Malý rolník začne se rváti se svým dělníkem a velkostatkáři budou z toho míti profit. To však způsobují štváči, kteří jsou největšími nepřítely socialismu. Socialism potřebuje na všech stranách solidaritu těch, kteří pracují, a jejich osvícenost. Ale ani solidarita ani osvícenost nepoškodí středních stavů. Tož jen to jest jim pochopit: dělnictvo ukázalo jim cestu.

MORAVSKÝ KRAJ, 1907 č. 57.

XI. BŘEZNOVÁ SLAVNOST. — Již po několik dnů, vždy ráno, když otvírám dvéře bytu, abych přijal poštu, spadne mi k nohoum silné číslo novin. Je to „Arbeiter Zeitung“, jež zastrčena bývá za kliku. Nejedná se tu však o laskavost, kterou mi prokazuje soc. demokratický denník, jedná se jen o spekulaci jeho administrace.

V čele listu hlásají to tučná písmena: Gratis — Probenummer. Neboť nejsem ještě abonentem jediného — soc. demokracie je ve všem jediná — nezkorumpovaného denníku vídeňského, nemaje pražádné chuti systematicky kaziti si hned z rána krásné jarní dny výmluvností židovských obchodních jednatelů, nadšených socialně-politickými úspěchy rakouských kopií a říšsko-německých originálů znehodnitelů socialismu, k nimž zůstanu již, jak se zdá, zatvrzelý.

Nuže, z té haldy potištěného papíru, jímž přičinlivá administrace oblažuje mne a bezpochyby i všechny ostatní nevšímavé nájemníky našeho dělnického okresu, dovídám se aspoň dvé věcí.

Předně, že redakce musí na nekonečných sloupcích a se sofistickou obratností řemeslných politiků brániti se proti výtkám soudruhů, že vídeňská soc. demokracie podporuje hnutí „los von Rom“, a slavně dokazovati, že strana trvá na zásadě: náboženství je soukromou věcí . . . . což

chvály hodné jest. Po druhé, že vídeňské pluky dostávají instrukce k březnové slavnosti na centrálním hřbitově.

Březen osmnáct set čtyřicet osm! A páté jeho výročí ve dvacátém věku, v době, kdy podobné události zpečeťují osud ruské despocie, v době, kdy Revoluce lépe a hlouběji pojatá připravuje své předvečery v tolika západních zemích! Jaká příležitost k úvahám posilujícím srdce někde uprostřed probouzející se přírody! Jaká příležitost i k demonstracím krásným a užitečným!

— Tož půjdeme? pravil jsem jednomu ze svých druhů, jenž byl právě u mne.

— Nechodíme tam, neúčastňujeme se, odpověděl, chceš-li však, pujdu s tebou — podívat se.

— Byl jsem poněkud zaražen. Uvědomil jsem si opět žalostnou zkaženost socialistického hnutí, neproveditelnost solidárního postupu i ve věcech všem směrům společných, nedostatek nadšení, všeobecnou shnilost . . . .

— Myslím, že nejednáte správně.

— Vyčkej s úsudkem, až uvidíš — odpověděl kamarád.

*

Vlahá a slunečná neděle byla. Dali jsme se nejkratší cestou přes jakýsi vršek s lesíkem a přes pole k centrálnímu hřbitovu. Soc. demokratické pluky táhly po simmeringské silnici.

Z protivného, líného města, kde člověk ve vlastním bytu cítí se vězněm, dostati se mezi oživující pole . . . to byl opravdu svátek! Chocholouši vykřikovali, bělostné pavučinky věsily se nám na oděv, drobní mrvíci poletovali vzduchem . . . Lidé se hemžili na cestách. Kolik jich pomyslelo však na příští březen lidstva? Na mrtvé možná vzpomněli, o Rusku možná žvanili. Ale vzpomínkou duši posíliti, pro přítomnost silná předsevzetí učiniti, za svůj shnilý život se zastyděti . . . napadlo to někoho?

Či je to úkolem slavnostních řečníků, aby davy k úvahám povzbudili?

Půjdou ty davy nadšeny nazpět? —

*

Přešli jsme část všedního hřbitova: rovné cesty, nevkusné pomníky, řady a čtverce dle pravítka. Teď krá-číme širokou cestou přímo k šedému obelisku nahoře. Míjí nás hlouček seřaděných dajčnacionálů: chrpy v knoflíkové dírce, velkoněmecká stuha na věnci v čele. Jdeme za nimi.

Teď stát! Došli jsme k posledním čtvercům před obeliskem. Hustá řada pořadatelů s rudými odznaky nedovoluje jíti přímo. Musíme na levo, pak vzhůru a opět na pravo, obcházíme čtverec: pořadatelé podél cesty na obou stranách. Jest jich několik set snad. Zdá se mi, že několik typických tváří rozeznávám za nimi: jsou to detektivové?

Dajčnacionálové podrobili se s patrnou nechutí. Já nepřibližuji se příliš k těm pořadatelským kordonům. Ty obličeje provokují domýšlivostí, výsměšností, hloupostí především . . . Jsem sice beránek v obcování s lidmi, ale člověk vzkypí někdy nedobrovolně. Mohlo by mi náhle napadnout proraziti si nešetrnými lokty cestu. Přiznávám se, že bych je docela labužnicky nořil poznamenané hlouposti pod žebra . . . .

Přicházíme k obelisku. Jakési zábradlí brání přiblížiti se. Dajčnacionálové ani věnec nemohou vlastní rukou položiti k pomníku. Zřízenec přejímá ho a zavěšuje po straně obelisku. Smekají klobouky a odcházejí . . . . Tiše. Divím se jejich chladnokrevnosti. Je dovoleno jen defilovati. Není dovoleno vyslechnout řeči.

Byl bych se mohl legitimovati. I jako žurnalista, i jako cizinec. Čeho by byli možná nedovolili pořadatelé, byl by musel dovoliti přítomný policejní komisař. Ale nač? Nepotřebuji, by mne k úvahám povzbuzovali slavnostní řečníci.

Byl bych musel také slovo si vymoci snad. Ale ke komu mluviti? K prázdnému skoro prostranství uprostřed pořadatelského kordonu? K několika protežovaným zvědavcům za ním? Z těch davů byla tu sotva hrstka . . . . Nesměly slyšeti, směly jen defilovati.

Zastavili jsme se na několik vteřin, pozorujíce výroční divadlo. Ale již tu byli pořadatelé. Ucítil jsem ruku na rameni. Proslulé policajtské gesto se mne dotklo. Otřásl jsem se a odbyl chlapa trochu zhurta. Výsměch několika blbých obličejů mi odpověděl. Odešel jsem rychle: svědila mne dlaň . . . . Funkcionáři svádí člověka k deliktům.

*

Prohlédli jsme si několik zajímavých pomníků a odešli ze hřbitova.

Kamarád se usmíval.

— Nuže, půjdeš na přes rok opět?

Usmál jsem se také, trochu nuceně.

Pak setmělými poli opět domů . . . . Cíp Vídně pod námi blýštěl nesčíslnými světly. A kouře simmeringské plynárny a elektrárny tvořily nad ním nečistý mrak.

Ve Vídni, 1905.

XII. DĚLNICKÁ BURŽOASIE. — Je jisto, že nesmíme se vzdáti v životě zásady: jednej, jak myslíš, a hlavně: jednej jak hlásáš.

Všechen smysl našich bojů o lepší společnost je v tom. Chceme odstraniti, pokud možno, všechny umělé překážky individuelní volnosti a při tom utvořiti takové prostředí, aby jeho vlivem volnost jednoho individua byla udržena v mezích volnosti všech ostatních individuí.

Jednej, jak smýšlíš, nejednej jinak než hlásáš, hlásej jen to, co za správné považuješ, jednej, jak hlásáš.

Když jsi člověk protiklerikální a proticírkevnický, tož: ven z církve, ven z církví vůbec! Když jsi člověk socialistický, tož ať z tvého červeného kabátu nečouhá všemi otvory měšťák, jeho morálka, jeho způsob života.

Ovšem, lidé jsme a jenom lidé! Ti nejlepší z nás ukáží vždy více snahy než skutků. Ale aspoň snahu musí býti viděti, snahu zharmonisovat život vnější s životem vnitřním.

Tedy holebdá-li se někdo svými socialistickými ctnostmi, je nutno ukázati mu pravou jeho podobu v zrcadle, dokazují li všechny jeho skutky, že smýšlí a cítí docela nesocialisticky. Stejně ovšem i v jiných případech.

Na druhé straně však je podobně jisto, že nesmíme za jedno nezdárné dítě činiti zodpovědnou celou rodinu, za několik stranníků špatných celou stranu, za individua kleslá celé hnutí, k němuž se hlásí.

Setkáváme se s tímto velmi často, zejména v politických bojích. Je to dokonce obecná a všední již taktika, vždycky nicméně špinavá.

Odmítnete-li kriticky ty neb ony názory, ten neb onen způsob politiky, tu neb onu akci, nehájí vaši protivníci svůj názor, svou politiku nebo svou akci protidůvody, nýbrž vyhledají nejraději špatný skutek některého vašeho straníka nebo využijí vašich skutečných osobních poklesků, nebo vymyslí si je a vydupají. Tomu pak říkáme osobní boj.

Ve svém nynějším boji se socialní demokracií nebyli jsme to my v tomto listě, kteří jsme vnesli do sporu osoby jako učinila „Rovnost", „Duch Času" a „Hlas Lidu". Naopak, ani stín osobního boje nepřešel naše polemiky, jsou to jen důvody a fakta, jimiž operujeme, na typických případech rázu zcela neosobního dokazujeme úroveň socialně-demokratické činnosti.

Ale vyhýčkaná socialní demokracie je příliš nedůtklivá a příliš — nepoctivá v polemice. Všechno podstatné ponechá stranou, chytá se nepodstatného, vnějších znaků, drží se zlatých hodinek nebo pečené husy. Není nad tuto chytrost. U nevědomců a špatných čtenářů dělá divy.

Vzpomínám jedné své přednášky na českém severu mezi anarchisty. Přítomni byli i socialní demokraté. Mluvil jsem mimo jiné i o tom, že dnešní společenský pořádek jest jako starý, vetchý kabát, a že politické strany snaží se tento kabát záplatovati. Přišijou záplatu, reformu nějakou, a kabát roztrhne se hned zase vedle. Po přednášce odpověděl mi vůdce socialních demokratů, že mně je hej, že se mohu snadno posmívat roztrhanému kabátu, když sám mám kabát dobrý. Rozumí se, že ten občan měl veliký úspěch u svých přívrženců.

To je způsob socialně-demokratického boje — jím držela dosud na uzdě i inteligenty, kteří se jí báli.

Tato věc je však konečně vedlejší. Špatní pastýři mohou býti konečně hozeni přes palubu, když ovečky prohlédnou.

Typ socialně-demokratického vůdce je nesocialistický; to by však mělo podřadný význam, kdyby typ socialně-demokratického vojáka, socialně-demokratického dělníka byl vyšší a lepší.

Tomu však bohužel není tak. Socialistické cítění v červené armádě klesá den ode dne: socialní demokrat jest dnes typem dělníka, který je přesvědčen o tom, že

jest povolán vládnout, zničit nejprve vše, co přímo nepodporuje jeho touhu po politické moci a pak zmocniti se politické nadvlády — a nikoli, že jest povolán k tomu, aby bojoval po boku všech svobodomyslných lidí za lepší společnost, v níž by nebylo nadvlády.

V jistých odborech průmyslové práce našlo dělnictvo výbornou situaci k tomu, aby se mohlo výjimečně dobře organisovat a využilo své organisace, aby si zajistilo výjimečně dobré hmotné postavení. Nepatří již do řad odbojného proletariátu, čistě politický a smířlivě odborářský boj odpovídá jeho zpohodlnělé povaze, osvojuje si mravy maloměšťáků, nápodobí je a nemoha dekorovati svůj život zlatem, dekoruje ho imitací a pozlátkem.

To je dělnická buržoasie, to je pravé vojsko socialní demokracie. Jako měšťanstvo před Velkou Revolucí snilo o porážce šlechty a nastoupení na její místo, tak sní dnes dělnická buržoasie o porážce plutokracie, a nejen plutokracie, o porážce všech tříd, všeho, co netvoří elitu průmyslového dělnictva a o zmocnění se politické i hospodářské nadvlády, která by diktovala všem ostatním pracovníkům pracovní podmínky a utvořila generální štáb pracovních armád.

To je zároveň velkoučenecký sen berlínských vůdců.

A tato nová buržoasie cítí, že má již i nepřítele po levici a dovede s velmi opovržlivým gestem mluviti o „lumpenproletariátu".

Ale povinností lidí, kteří jsou opravdu prolnuti socialistickými myšlenkami a milují svobodu, jest, aby nepřispívali k utvoření pátého stavu a k vítězství dělnické buržoasie, která si myslí, že socialní zápas bude dobojován, když poslanci a úředníci budou z jejich řad, budou socialními demokraty.

Cíl socialní demokracie je uzákoněné násilí dělnické buržoasie. Tomuto cíli odpovídá dnes zřejmě její násilnická taktika.

MORAVSKÝ KRAJ, 1907. Č. 16.

XIII. KULTURNÍ ČINNOST SOCIALNÍ DEMOKRACIE. — Nejsem dosti stranicky slepý, abych neuznával, že socialní demokracie u nás má dosti dobrého kulturního vlivu. Vykonala nepřímo hodně pro probuzení nespokojenosti s dnešním socialním pořádkem, proletariátu ukázala mnohdy s úspěchem cestu k vyššímu životu, učinila dělníky přístupnější kulturním požitkům.

To je všechno pravda. Ale socialní demokracie — zejména v posledních letech — paralysuje docela tuto lepší část své činnosti devadesáti procenty své činnosti ostatní, která je politická v nejhorším slova smyslu.

Stál jsem často příliš blízko socialně-demokratickým lidem a věcem, znám ty těžké zápasy, jež bylo prodělat jednotlivcům, kteří chtěli trochu té kultury zanésti do řad červené armády. A od té doby poměry se jen zhoršily. Dnes jsou skoro všichni omámeni početnou silou strany, „dobytí politické moci“ je všem bez rozdílu nejvyšším cílem, k jehož dosažení všechny prostředky jsou dobré. Všem je ideálem strana, nikomu už socialism.

Není v novějších dějinách příkladu pro tak dravý stranický egoism, jaký representuje socialní demokracie. A dá se vysvětliti jen tím, že to byl německý duch, jenž ji zplodil a jenž ji udržuje při životě.

Socialní demokracie chtěla by prostě všechno míti socialně-demokratickým, všechnu literaturu, vědu, umění, všechnu kulturu. Všem projevům lidského ducha chtěla by dáti jediný ráz a jediný cíl, všechno úsilí lidské svésti na cestu, jež vede k politickému triumfu určité části dělnictva, které mezi proletariátem tvoří buržoasii.

Že to je nemožné, vidí sama, a proto ke kulturnímu úsilí, ke kulturní činnosti má vždy ohled až na konec. Něco pro kulturu činit musí, ale činí to jen silami a penězi, jež jí zbudou z činnosti politické, při níž však nešetří ničím, ani krví, při níž plýtvá a mrhá.

Pro kulturní požadavky vystupuje jen tehdy, když strana se při tom může zablýsknout, když může vydělat nebo reklamu lacinou míti. Zájem socialně-demokratické strany, hluboký a opravdový, víže se jen k fondům, k počtu vojáků, k počtu voličů a odběratelů časopisů; její láska ke kulturním podnikům není nikdy upřímná a nikdy nezištná.

Dle toho jsou pak ovšem výsledky.

Ano, socialní demokracie vydává brožury a knihy. Ale je všeobecně známo a samými socialními demokraty přibíjeno, že většina těch brožůr je bezcenný, nejpovrchnější antiklerikální brak, že lepší kniha je bílou vránou v té spoustě potištěného papíru, že není možno se dovolat toho, aby strana tak bohatá a silná opatřila řádnou socialistickou literaturu pro české čtenáře. Soudruzi by to nečtli a nekupovali ani tak aspoň, aby podnik nekončil deficitem. A hradit deficit důležitého kulturního podniku strana nemůže; potřebuje peněz na volby a na politickou agitaci.

Ano, socialní demokracie vydává i revue. Tato revue protrpěla také velmi dojemné zápasy a do dnes je snad trnem v oku nejvlivnějších socialně-demokratických lidí. Při tom je ledabylá, nezajímavá, zřídka nějakou iniciativu dávající.

Také „Rudé květy“ vydává socialní demokracie. Nu, je to dobrý rodinný žurnál, kam častěji psávali anarchisté — pro honorář. A kalendáře vydává. Byly dlouho velmi ubohé, pak se trochu zlepšily, když anarchisté ukázali, že dělníkům nemusí se dávati stále jen to nejhorší. Ale kdyby takhle mohli mluvit ti redaktoři! O tom ticho, jaké pohoršení jejich čtenáři pociťují z nahotin!

Ovšem, nesmíme zapomenout na Dělnickou Akademii, živořící spolecek spolecků. Dějiny její existence dokazují nejlíp, jak malé porozumění má červená armáda pro kulturní snahy, třeba že — jaký úspěch socialní demokracie! — chodí dělníci do divadla, do koncertů, do výstav, v nichž se jim podávají hrůzostrašné výklady . . .

Kdo poznal socialně demokratické spolky a domácnosti, poznal jediné: Socialní demokracie probudila zájem o kulturní záležitosti spíše vlivem okolností než skutečnou vlastní snahou. Chová se k těmto zájmům celkem netečně, vnucuje politickou činnost a tím způsobuje to, že dělnictvo osvojuje si velikou většinou jen kulturní pozlátko a spokojuje se povrchním napodobením měšťáků.

V ohledu mravním nezbavilo se žádných předsudků, ani mravního pokrytecví. Všemi časopisy je naopak podporováno v nejomezenější morálce, což lze dokázati třeba z každého čísla takového „Práva Lidu". Uvážíme-li pak ještě, že se při tom učí nejnespravedlivější morálce třídní, bude nám úzko z té armády, která, kdyby opravdu dosáhla té politické moci, po níž tolik touží, byla by kulturní pohromou.

Ano, byly doby, kdy jinak než socialně-demokraticky cítící a myslící člověk mohl státi vedle této strany v boji za věci kulturní. Ty doby minuly.

Dnes by to znamenalo již dělati slona zištné koketě, která dovede nejsvětějších věcí zneužít pro svůj dravý politický hlad.

XIV. TŘÍDNÍ MORÁLKA. — Kdo dnes z upřímných, logicky myslících a život sledujících lidí socialistického světa popře ještě, že mravní problém vyžaduje v socialistickém hnutí stejně pečlivého řešení jako problém hospodářský? Jen „praktičtí" šarlatáni, soudružští vykořisťovatelé dělníka a snad sem tam některý naivní, opozděný theoretik brojí proti této pravdě.

Je-li tedy často ještě dnes příliš zneuznávána některými organisacemi a proudy socialistického hnutí, snadně se přesvědčíme, že je to následek převahy šarlatánů, ať již slávy či zisku či obého chtivých. Jen ti mohou v socialistickém hnutí nemíti zájmu o jeho stránku mravní, jen ti spokojují se s vydupaným stádem, udržovaným pohromadě všemi odstíny jich tlučhubství, jen ti těží z množství a bojí se solidních kvalit davu. Nesporno, že socialism získává jejich „organisační" činností sotva stý díl z toho, co jejich přičiněním ztrácí.

Smutná je odpověď na otázku, co konají živí, kolem nás pracující dobyvatelé socialistického světa pro mravní úroveň socialistického člověka. Demagogie vraždí všechny zdravé kvality lidu. A demagogie vládne všude, kde socialistické hnutí je — jako i u nás — v područí německého a německo-židovského socialismu, s jeho nedůvěrou v každou volnou iniciativu dělníka na jedné straně a s jeho sprostým podkuřováním dělnické třídě na straně druhé.

Měli jsme v Čechách také to „štěstí," že veliký falšovatel Engel našel u nás své žáky, a jenerálové otrocké

armády od Bebela až k degradovanému Bernsteinovi své věrné nohsledy. Máme také to „štěstí," že německo-židovské doktriny a taktiky mají vliv i na anarchism, v němž za potlesku všeho, co má schromlou logiku a osleplou chápavost, vypalují se vypočítavé bengály, jako na příklad: „Jsme anarchisté, protože jsme dělníci" . . .

Pro mravní úroveň socialistického dělníka nekoná se nic. Není prostě v zájmu jeho příliš lačných pastýřů, aby jeho morálka byla vyšší, na konec vyšší snad — probůh! — než čistě měšťácká morálka jejich vlastní, aby byla harmoničtější s krásnými doktrinami a méně pružná, méně nevčasně shovívavá, méně třídní, ale lidštější.

Vzpomene li si někdo, že by snad bylo efektní zabočiti en passant v mravní problém, platí soustavně heslo: dohoniti buržoasii. Nikoli v nové morálce, odpovídající principům socialistické revoluce, ale v starém pokryteckém moralismu, nahlas piva počítajícím, holky vyčítajícím a potichu špinavém, a jak špinavém!

A jako buržoasie má i dělnictvo dnes souditi třídně. Jeho třídní justice velí, aby zůstal vždy čist. A písnička zní: My ubozí dělníci . . .

Ubozí *lidé* neexistují.

*

Perly třídní morálky tryskají z úst socialistických řečníků, kapají z prstů socialistických žurnalistů. Najdete je skoro na každé stránce takového „Práva Lidu". Někdy i v pathosu úvodníků, nejčastěji v zákoutí listu, třeba v referátech ze soudní síně.

Jedné obdivoval jsem se nedávno. Jmenovala se: „Japonec před soudem na Smíchově". (2. června) Dělník tloukl v noci svou i s dítětem opuštěnou milenku, jež se naň vrhla s výčitkami. To je sprosté a nevhodné řešení trapného problému, trapného pro děvče i pro hocha. Vždycky sprosté, ať ho provádí staří nebo mladí z dělnictva nebo z buržoasie. Ale pan referent vylíčil konflikt s humoristickým nádechem — neboť jednalo se o dělníka. Byl by se však jistě slavně rozhořčoval třeba pod názvem „Nestydatý svůdník", kdyby se bylo jednalo o měšťáckého synka, jehož příjmy nemusely by dosahovati ani příjmů dělníkových, a jenž tedy také nemohl by platiti ani — ali-

mentace. Výchovný soc.-demokratický denník nenašel slova odsouzení pro sprostotu dělníkovu, výchovný soc.-demokratický denník považoval by to za nemravné, kdyby měl poučiti své čtenáře o užitečnosti preservativů při takových láskách mimochodem — za to však výchovný soc.-demokratický denník tropí si mizerný posměch z Japonce v Praze bydlícího, jenž náhodou šel mimo, děvčete se zastal a dostal také bití.

Až dosud platilo za samozřejmé, že mimojdoucí člověk je pobouřen týráním jakéhokoli živého tvora a snaží se je překaziti. Naši socialisté neuznávají tak prostých mravních pudů: týrá-li dělník, nemá nikdo práva zakročiti. Dokonce pak nesmí zakročiti Japonec, proti němuž mluví přitěžující okolnost, že jest baron a milovník hezkých žen svobodných i vdaných.

*

Nový majestát se nám vztyčuje, nové veličenstvo: dělník. Nezbude, než podkopávati i jeho trůn. Chceme ruku podati druhu v boji za svobodu a spravedlnost; na ruku nastavenou k líbání naplijeme.

Panovačné choutky demokracie musí v nás najíti stejné odpůrce jako choutky aristokracie a všech ostatních kracií. Jsme pro akracii.

XV. O JEDNOM MRTVÉM. — Bylo takové březnovým sluncem prosycené odpoledne. Chtělo se mi rozběhnout se snad někam do polí, nebo do olšin u vody, někam, kde země počíná prudčeji oddychovati, kde první pokusy obnoveného života posilují ubohé lidské srdce.

Ale bylo třeba prostou svou přítomností říci o jednom mrtvém: Dobrý hoch byl . . .

Dlouhý průvod vinul se k Olšanům. Napřed armáda, vzadu její vůdci a podvůdci a mnoho, mnoho těch, kteří přišli se rozloučit jen s *človčkem.* A uprostřed pohřební vůz s rakví bez věnců, beze všech symbolů duševního zotročení, vznešený skoro ve své nahotě.

Dlouhý průvod vinul se k poslednímu konci hřbitovů, aby vrátil tělo *A. Pravoslava Veselého* zemi tam, kde tato přijímá těla sektářů a bezvěrců.

Zdá se mi, že nikdo neměl býti smutný. Proč truchliti nad nevyhnutelným shroucením se života, jenž nemohl býti sytější, ač tělo dávno bylo již odsouzeno k předčasnému konci. Vždyť za vše, čím jsme a budeme, děkujeme jen tomu, že hmota nekonečně se mění, že nesmírné množství tvarů a životů hyne denně, aby nesmírné množství jiných mohlo žíti. A truchliti zbývá nám jen tehdy, když zbytečně hyne tvar a život, jenž mohl býti, ale nebyl mateřskou půdou nového a slavného dění . . .

Rozsévač byl, a skoro v pravou hodinu svou odešel. Rozséval, seč síly jeho byly, a rozséval poctivě. Malým

duším malá světélka nosil vytrvale, s odhodlaným často sebezapřením. Neboť i leckterý veliký plamen byl by rád vhodil do českých továren i vesnic. Ale věděl, že veliké plameny spalují mnohé osvěcujíce. I takových šetrných duší je třeba.

Ostatně, i ta klidná, milá, prostá jeho práce byla přijímána s mnohou nenávistí. Z *jeho* „Záře" byli by rádi udělali reklamní buben firmy bankrotu blízké, a on tu *svou* „Zář" bránil s plačícím srdcem, jemuž ulevoval na nočních toulkách při vražedné černé kávě.

Nenarodil se prostě vojákem, a byl přece zařaděn. Ale i tak bil se o své slovo a jako málo kdo z nás, neboť nebil se na volném vzduchu, ale v dusné atmosféře vojenského tábora, prolezlého intrikami. A málo jich bylo, kteří šli s ním. A v nejhorších chvílích, i z těch mnohý utekl a jiný půjčil jen jednu nohu, stoje druhou mezi těmi, kdož jsou horší než nepřítel.

Nenarodil se vojákem. Řekli o něm ovšem nestydatí, že „byl také dobrým disciplinovaným vojákem strany, jenž se nerozpakoval postaviti se pod prapor suverenity kázně tam, kde zájem a solidarita ve straně po tom kategoricky volala." Ale jako na vojně poslechneš, aby tě nehodili do pevnosti, jako ve válce poslechneš, aby tě nezastřelili, tak poslouchal on, s nožem na prsou, poslouchal s nahajkou nad hubeným tělem.

Čtěte „Zář" z té doby, kdy nejvíce musil zápasiti o svou individualitu, z té doby, než mu hanebnou intrikou vzali nejlepšího přítele, sladkého člověka, R. Protestuje tam citáty z básníků a myslitelů, protestuje, žaluje, mstí se delikátním způsobem.

Rázným způsobem skoncovati s *těmito* útrapami neměl sil. Snad nechtěl také způsobiti škodolibou radost nepřátelům své armády, jež jako celek mu imponovala. Jinak nebyl člověkem theorie; theoretik Marx byl mu stejně lhostejný jako Bernstein. Miloval lid, a citem řídil se vždy více než logickým pochodem myšlenkovým. Měl také aspirace literární; ale vše, co znamenal, znamenal jako prostý rozsévač, jako redaktor „Záře".

Žil sytě a nežil nadarmo. Co lze více chtíti? Proletářská nemoc odměřila mu život a on ho dovedl nezma-

ten přece využíti, dobře využíti. Odešel v době, kdy český socialism na *všech* stranách je zkorumpován. Ale vstanou noví bojovníci. Neboť socialism nemůže zmizeti nedosáhnuv cíle, ten socialism, jejž tvoří sdružené aspirace lidstva po spravedlnosti, svobodě, solidaritě. A tomuto širokému proudu A. Pravoslav Veselý především patřil. Proto noví bojovníci budou ho všichni a vděčně vzpomínati, zatím co u hrobů těch, kdož tolik příkoří mu způsobili, u hrobů nafouklých jepic, neuzná ani pes za vhodné se zastaviti

XVI. PLECHANOV A TOLSTOJ. — Svět bývá někdy právem zvědav. A tak, když odvrátil ustrnulé zraky od zběsilého vraždění petrohradského a pomalu se rozhlížel po tragickém bojišti všemi směry rostoucím samoděržavnou říší, rozpomněl se náhle a vyslovoval tázavě dvě jména, hledal dva muže uprostřed vřavy: všední hlavu „marxistického theoretika“ a karakteristické šediny „třináctého apoštola“.

Nenašel jich tam, kde je hledal. Veliká doba nestrhla jich do svého víru, nevyrušila jich z obvyklého zaměstnání: pan Plechanov potíral revolucionáře, „prorok“ z Jasné Poljané potíral revoluci. Zůstali si důsledni.

Diviti se? Rozhořčovati? Nic nebylo by méně správným. Důslednost má přece svoje práva.

*

Plechanov se nezměnil.

Jeho karakteristika, kterou podal Čerkesov, rozhořčený cejch hanby, jejž mu rukou poctivého revolucionáře nesmazatelně vypálil na čelo ve jménu federalistických komunistů z r. 1874—1878, ve jménu oběti Alexandra II., „příslovečné blbosti a ukrutnosti“, ve jménu všech revolučních frakcí, jež Plechanov tituluje „bakuninisty“ — tento cejch neztratil pranic na své ceně.

A proto shledává-li i nerusky tisk soc. demokratický jednání Plechanova a ruské socialní demokracie povážlivým, žaluje-li Gumplowicz, že ruská soc. demokracie „vidí v po-

tírání snah po neodvislosti neruských národností a v boji proti ostatním stranám socialistickým jeden z nejnaléhavějších svých úkolů“ a že „za celou dobu trvání rusko-japonské války ani po dvě neděle nenechala na pokoji ruské socialní revolucionáře a socialistické strany potlačovaných národností“, věnujíc se jen „učeným a jedovatým polemikám“ — jsou tyto žaloby při nejmenším naivními. Nás bylo by mohlo naplniti jen podivem, kdyby byl dal Plechanov rozkazy k taktice opačné.

Ale Plechanov je také jen dobře urostlý exemplář, dobře vyvinutý typ. Či nejsou v něm soustředěny nejcennější vlastnosti socialní demokracie? Vzpupný šovinism jejího centralismu, jenž podporuje všude imperialistickou politiku proti utlačovaným národům? Její prolhaná vědeckost znamenitě uzpůsobilá k potírání nejušlechtilejších snah socialismu? Její láska k planým polemikám a sjezdovému klábosení? Její strach před činy a její nenávist k revolučním skutkům? Její schopnost policajtská?

Dosti toho. Dějiny o něm řeknou: překonal své berlínské vzory. Jeho upřímnost je lepší než revoluční maska jiných. Jeho dnešní nečinnost je pro Rusko dobrodiním, jeho bezvýznamnost štěstím.

*

Také Lev Nikolajevič se nezměnil.

Prudké hlasy francouzských a anglických novinářů, vykřikující do světa, že Tolstoj odsoudiv dnešní revoluční hnutí ruské ztratil svůj vysoký mravní prestýž, nemají valné hodnoty. Svůj názor na něho mohli po posledních událostech opraviti jen ti, kdož ho špatně znali. Zakladatel poslední křesťanské sekty zůstal však důsledným.

Dav se mýlil. Kult jasno-poljanského sektáře spočíval obecně na omylu, na jednostranné znalosti jeho učení. Revolucionáři spokojili se tím, že okrašlovali své výklady a plnili své časopisy jeho bez odporu výbornými kritikami některých soudobých institucí a hesel. Jeho útoky na vědu, na umění, na pohlavní lásku, na revoluci, na tyto základní prvky moderního života chtěli přehlednouti jako vrtochy stařeckého podivína. Měšťácký dav opět dobře vycítil, že tento domnělý anarchista není mu nebezpečný; jeho nábo-

ženské blábolení, jeho „očistěné“ křesťanství mu lahodilo. Moralisté konečně, tito poslední z posledních, shledali, že Tolstoj v jejich oboru dodává pravé silácké výkony. Tož devětadevadesát ze sta pomáhalo vztyčovati modlu. A devětadevadesát ze sta nevidělo nebo nechtělo viděti systému, logiky v Tolstojovu učení.

Bylo by však prostě stačilo jasně konstatovati, že Tolstoj chce, aby lidé pochopili, „že lidstvo není vedeno hmotnými pudy, ale mravními silami, z nichž tou nejhlavnější je náboženství . . . “ a „že ani parlament, ani stávka, ani sdružování, ani výrobní a spotřební kooperace, ani vynálezy, ani školy, ani university, ani akademie nemohou býti podstatně užitečny lidem, proniklým falešným náboženským názorem, že musí útočiti na příčinu a nikoli na následky, ponechati stranou prostředky vlády i revoluci a socialism a snažiti se odstranit falešné učení náboženské a znovu dosíci pravého.“ Tyto věty ukazují jasně, že autor krásných kritik soudobých institucí vychází z téhož hlediska jako autor ignorantských soudů nad vědou, uměním, pohlavím a revolucí. Že jde logicky svou cestou, ale vyšed z falešného vychodiska musí přijíti nutně k falešným důsledkům své pouti.

Lehce pochopíme, že takto špatně informovaným hnusí se nyní černá postava uprostřed ruského požáru, člověk tak pevný ve svém omylu. Ale Tolstoj nezradil ruské revoluce. Bylo to již řečeno našimi francouzskými druhy: nemohl revoluce zraditi, protože k ní nikdy nepatřil. Tento křesťanský sektář s velikým spisovatelským talentem dokázal jen dobře a znova, jak náboženský člověk je duševně úzce vymezeným a vzestupného vývoje neschopným.

Tolstoj dohrál svou úlohu však. Na Rusi dávno již vybavila se mládež z jeho umrtvujícího vlivu, jemuž byla nakloněna jen tehdy, když teroristické hnutí vyvrcholivši v popravě Alexandra II. v březnu 1881, pomalu klesalo po vyčerpání všech sil. Dnes není však času k sobeckému hloubání; dnes se žije. I Gaponové desertují Tolstojovi. Na západě pak modla pokrokových měšťáků se kymácí.

Mnoho ošklivého píše se dnes o Tolstojovi. Příliš pohodlnou a lacinou zdá se jeho prorocká úloha, zatím co Gorkijové jednají. Příliš nechutnými styky jeho rodiny

s carským dvorem a válečné nadšení jeho synů. Žije prý také z mozolů mužíků jako každý jiný šlechtic a přidává jim k hubené mzdě náboženská kázání. Duchoborcům peníze prý jen půjčil a na úrok.

Tak daleko nepůjdeme. Nám stačí, že doba objasnila pravou povahu Tolstojova učení. Důsledky se již dostaví.

*

V Rusku pozdvihuje se lid, jenž dosud úpěl v otroctví nad jiné krutém; řeka dlouho zadržovaná trhá své hráze. Cítíme, že bychom byli ničemy nebo blázny, kdybychom ruskému lidu nepřáli vítězství.

Chtěl jsem tedy konstatovati, že toto vítězství, k němuž osudně dojde, nemá-li býti porušena logika dějin, uskuteční se proti vůli dvou lidí, které počítá svět mezi ruské revolucionáře, proti vůli Plechanova a Tolstoje.

XVII. HAVÍŘI STÁVKUJÍ... — Mnoho nevýslovně tragického zvěstují tato dvě slova, kdykoliv se objeví v novinách. A to se děje s osudnou pravidelností v časových intervalech skoro stejných. Řady černých, sehnutých postav zdvihnou hlavy, v očích to horečně zablýskne, pěstě se zatínají, rukama se šermuje na schůzích — a pak nastane ticho, mlčelivý hlad, mechanický boj krejcárků s miliony, trpělivé očekávání jistoty, že dělnické groše neporazí statisíců kapitalistických.

A postavy temné znova se ohnou. Několik existencí je zničeno, několik rodin rozšlapáno, mnoho sebraných halířků vyhozeno. Ale havíři dobyli mravního vítězství: poctivý člověk chvěje se studem, vztekem, lítostí, ale demagogové velebí lid a honosí se úspěchy.

Všemi zrazení, všemi klamaní, všemi vykořisťovaní znova jdou fárat. Ale po všech zklamáních nehasne v jejich prsou jiskerka: že přece jednou přijde den, kdy oni, černí, schnutí uhlokopové, nastoupí vítězný pochod s kopáči a kladivy na ramenou.

A tak po čase znova pozdvihnou hlavy...

Duševní povaha havířova liší se nemálo od duševních povah jiných dělnických odborů. Těžká, černá, smutná práce činí z nich jednou lehkomyslníky, podruhé filosofy, jednou revolucionáře, podruhé resignované. Uvědomění sebe intensivnější nemůže tu mnoho změniti, jen zušlechtiti. A s tím se nepočítá.

Socialní demokracie horníků nemiluje. Před lety, když veliká hornická stávka bojovala s horečným napjetím všech sil, starali se dělničtí poslanci více o reformu vídeňského volebního řádu, než o stotisíc dělnických duší, vysilujících se ve strašlivém tichém zápasu. A to proto, že horníky nelze organisovat podle soc.-demokratické šablony. Máme toho nesčetné důkazy, že hornictvo je v socialistickém hnutí živel krajně obětavý, vytrvalý, přístupný ideím a inteligentní. Ale musí se prostě počítat s tím, že jeho povaha odmítá mechanism organisace, který předpokládá normálnější existenci u organisovaných, menší duševní hybnost, která se odříká vší iniciativy a dovede ukázati sdisciplinovanost hraničící se strojovou poslušností.

Jeden ovčinec s jedním pastýřem — toho neuskuteční ani socialní demokracie. Co se hodí pro průmyslové, nehodí se pro zemědělské dělníky; co se hodí pro typografy, nehodí se pro horníky. Centralistická, veškeru skoro samostatnost a iniciativu skupin i jednotlivců vylučující organisace, kterou chtěla soc. demokracie provésti, je překážkou vývoje a pokroku. Ale vývoj nedá se zameziti. Proto musí dříve nebo později padnout překážka.

Již se začíná chápat, že co se hodí pro Němce, nehodí se pro Čechy. Pokrok razí si cestu, třeba vídeňský areopag byl sebe zatvrzelejší.

Těžké rány zasazuje hornictvu boj stran a směrů.

Socialní demokracie chce opanovati pole. Věří s prof. Masarykem, že jest jedinou legitimní představitelkou dělnictva — ale nemůže přes přirozené překážky, které jsou proti ní. Nacionalové čeští i němečtí kalí jen vodu a nemají vyhlídek nemajíce ani slušného socialistického programu, natož lidí a skutků! A pak jsou tu anarchisté, skutečně blízcí povaze uvědomělého horníka.

Ale anarchisté, ne, špatná individua za anarchism se schovávající po léta vykrádala a znemravňovala horníky. Znemravňovala tím, že podlamovala nectnými skutky jejich víru v socialism a socialistické pracovníky. Také skuteční anarchisté bloudili příliš ideovým světem. Místo positivní práce organisační a revoluční plýtvali časem i energií v hádkách příliš theoretických.

Dnes mohlo by býti lépe. Anarchistické hnutí dostává pomalu pevnou basi, na které může stavěti i práci organisační (ovšem v duchu autonomie a federace) i hospodářský boj a činnost kulturní.

Tož soupeřství socialní demokracie s anarchisty je hlavním dějem v socialistickém hnutí hornických revírů, hlavně ovšem na severozápadě Čech. Mohli bychom se s ním konečně smířiti jako s nutnou etapou vývoje, kdyby havíři nebyli stálou jeho obětí. Ta není nutna.

Anarchisté nechtějí býti členy centralistické organisace soc. demokratické. Nemohou ani Kdyby nebyli vyloučeni, jejich práce byla by i tehdy marná, kdyby za ní stála většina horníků, protože diktát z Vídně by ji mařil. Že socialní demokraté nestanou se členy nějaké anarchistické odborové federace je samozřejmé. Tož obě organisace musí státi vedle sebe. Toho však socialní demokracie nechce uznati. S členy organisací anarchistických jedná všude jako s neorganisovanými. Ve Vídni zedník anarchisticky organisovaný musel opustiti práci, protože soc. demokraté pohrozili zaměstnavateli stávkou, nepropustí-li ho jako neorganisovaného. Takové jednání stále častější kvalifikuje se samo. Je li k užitku dělnictva, uvidíme v nynější stávce hornické, kde všecko svědčí již o tom, že několika dělnickým vůdcům nejedná se o to, aby havíři vyhráli, nýbrž, aby anarchisté byli poraženi.

MORAVSKÝ KRAJ, 1906. Č 102.

XVIII. ČESKÝ SOCIALISM. — Vytýká se nám — ovšem pokrytecky — že naším bojem proti socialně demokratickým hříchům posílen bude klerikalism proti hnutí pokrokovému.

To je nesmysl. Buď pokroková věc leží v rukou lidí zralých, kteří kritikami a polemikami se poučí, ale neodvrátí od podstatného z pokrokových zásad a názorů, anebo spočívá na slabých a špatných lidech, na názorech chvilkových a zásadách chabých — pak musí stejně padnouti dříve nebo později.

Máme za sebou již příliš mnoho bojů, než abychom nevěděli, že právě v době kritik a polemik dařilo se nejlépe dobré věci, o kterou se jednalo — tentokrát je to český socialism — že rostla vnitřně, že se zakořeňovala pevněji v kolísavých srdcích, že se očisťovala a zbavovala parasitů.

Ta radost klerikálů může býti jen zdánlivá. Vědí velmi dobře, že jen dnešek jest jejich a že, kdyby i zůstala na bojišti většina dnešních jejich odpůrců, socialistických a pokrokových lidí, přijdou ihned jiní, mladši, silnější, zdravější a bezohlednější.

Podobně je tomu i s národními socialisty. Tak rádi by si mnuli ruce a smáli se. Ale od srdce jim nejdou ty posměšné lokálky. Vidí příliš jasně, že na Moravě jsou troskou, neorganisovaným, vysíleným, nezdravým zbytkem nějakého hnutí, jež se potácí mezi pokrokovostí a reakcionářstvím. Řekl bych, že se dá přímo nahmatati to, kte-

tak tito lidé cítí, že nemají nejmenšího práva naše výtky sociální demokracii činěné opakovati a viděti v nich zadostiučinění pro sebe.

Národní dělníci mohli něco vykonat pro ozdravění a vzrůst českého socialismu. Mohli sorganisovat dělnické odbory, na něž socialní demokracie má nepatrný vliv, mohli přiblížiti socialismu davy tonoucí v nacionalních předsudcích, mohli zásady socialismu mezinárodního učiniti vhodnějšími pro českou půdu, mohli nakloniti ideálu lepší společnosti a socialního převratu maloměšťáky, řemeslníky, živnostníky, zemědělce, neboť tyto stavy nedají se škrtnutím soc. demokratického péra sprovoditi se světa a vězí tak hluboko v socialních předsudcích a bludech, že jsou těžkou překážkou socialního pokroku.

Národní socialisté neučinili však zhola nic mimo to, že přispěli velmi často k sesurovění boje mezi dělnickými stranami a tam, kde byli jazýčkem na váze, rozhodovali skoro vždy ve prospěch reakce.

Vytýkáme socialním demokratům nedostatek kulturních zájmů. Co však říci o kulturních snahách národních dělníků? Úroveň národně-dělnické žurnalistiky vymyká se často vůbec každému posouzení a odsouzení. Všechna slova byla by slabá, kdybychom chtěli dle pravdy karakterisovati nízkost jejích útoků, ohyzdnost jejích nadávek. To je nezvratná pravda, že národně-dělnický časopis poznáte, i kdybyste ho nikdy neviděli, ihned po surovém tónu a po malichernosti útoků.

Socialní demokracie vychovává svou armádu pro špatný cíl, ale vychovává ji přece a její cíl má aspoň zdání oprávněnosti. Žurnalistika národně-socialní však nevychovává svých čtenářů vůbec. Program její strany je na papíře, v praksi panuje naprostý zmatek.

Je ovšem pravda, že najde se velmi mnoho stoupenců národního socialismu (měl bych dávati toto slovo vždy do uvozovek!), kteří zachovali si jistou samostatnost, kteří prostě neposlechnou reakcionářských nápadů svého „vedení“ a jsou dokonce přístupnější novým myšlenkám a duševně pohyblivější než většina dělníků socialně-demokratických. To je však nepřímý následek bezprogramovosti a a bezzásadnosti národně-dělnických vůdců a časopisů, ale

zásluha strany to není. I když nedovedla ubíti přirozenou inteligenci a dobrý smysl u některých svých stoupenců, pro další vývoj jejich neučinila pranic.

Trosky národně-dělnické strany stojí tu dnes jako anachronism a zároveň nejsmutnější divadlo politického zkomírání, osobních nevraživostí a divokého hospodářství.

V celku máme dnes u nás smutnou podívanou na dělnické hnutí, na to, kam dospěly dělnické strany, na to, kam zaveden byl dělnický lid svými vůdci. Propast mezi tak zv. organisovaným dělnictvem a ostatním národem (národem ostatních pracovníků, a nikoli ovšem zahálečů a cizopásníků) šíří se denně, aniž má z toho některá strana (kromě vůdců) prospěch, a ke škodě všech.

Pravdy socialismu opravdového a kulturního jsou pomalu ztráceny, hyneme v krvavé rvačce stavovských egoismů, jejichž hlad je stále nesnesitelnější a drzejší.

To je nepopíratelná a zlá krise v našem národu. Boj socialní demokracie se stranou agrární, která horempádem chce dosíci stejného násilnického vavřínu, jest jen jednou z mnoha smutných episod tohoto boje. Snad dokonce nejsmutnější. Neboť průmyslový dělník a zemědělec zůstanou za všech okolností, ve všech společenských útvarech nejpodstatnějšími pilíři hospodářského a socialního života, a oni v první řadě musí býti získáni pro svorné pochopení základních myšlenek racionelního a kulturního socialismu.

V tom vidím hlavní úkol socialismu českého, jenž musí býti pokrokový, kulturní, nedogmatický, řekl bych anarchistický, kdyby také anarchisté neměli svých dogmat a těžkých taktických bludů, a jenž musí hledati stoupence pro své obrodné snahy ve všech kruzích pracovníků.

MORAVSKÝ KRAJ 1907, Č 18.

XIX. SOCIALISM A ANARCHISM. — Evangelík není křesťan, říkají naše babičky; anarchista není socialista, domnívá se p. prof. Masaryk, a je to asi stejně správné. Staví anarchism proti socialismu: to je nesprávné s hlediska historického, to je nesprávné s hlediska filosofického, tomu neodpovídá ani skutečný stav věcí, situace v socialistickém hnutí.

Ve svých „Ideálech humanitních" píše p. prof. Masaryk o individualismu Stirnerově. A pak: „Proti tomuto krajnímu individualismu stojí na druhé straně krajní socialism Marxa a Engelsa . . . zkrátka: socialism na jedné straně, anarchism na straně druhé representují nám dnes dva krajní směry ideálů humanitních. Pravda, je také anarchism komunistický; jsou různé pokusy sloučit obě protivy, ale v celku stojí tyto dva směry proti sobě."

Tuto poslední větu podtrhuji já. Buď není totiž pravda, že socialism a anarchism stojí v celku proti sobě, anebo anarchism není totéž co krajní individualism. To aspoň nutně vyplývá ze skutečných poměrů, protože dnešní hnutí anarchistické stojí ohromnou většinou na půdě socialismu a jen zcela nepatrný zlomek t. zv. anarchistů hlásí se ke krajnímu individualismu v různých formách (přívrženci Tolstojovi, Stirnerovi, Tuckerovi a — Nietzcheovi).

Pan prof. Masaryk ví něco o anarchistickém komunismu, ale, jak se zdá, nepadá tento směr pro něho na váhu, ač ve skutečnosti k anarchistickému komunismu čili také k anarchistickému socialismu, k němuž počítá se i an-

archistický kolektivism, jenž hlavně ve Španělsku byl hojně rozšířen, hlásí se veškeré anarchistické organisace dělnické, jež tvoří mezinárodní anarchistické hnutí.

Toto dělnictvo je v podstatě i v jednotlivostech úplně socialistické. Zakládá odborové organisace, klade dokonce na t. zv. odborářství často veliký důraz, zakládá kooperativní družstva a v hospodářském zápasu počítá hlavně se solidaritou. To vše je přece v zásadním rozporu s krajním individualismem.

Tvoří li se tedy anarchistické hnutí zejména z dělnických organisací socialistických, nemůže býti anarchism protivou socialismu, nemohou tyto dva směry býti v celku proti sobě.

Kdo četl anarchistické spisy Kropotkinovy, Graveovy a Reclusovy, jež stále ještě dodávají filosofický a logický základ anarchistickému hnutí, ví, že tento anarchism je úplně socialistický. Taková „Morálka anarchistická“ od Kropotkina je dokonce pravou básní „altruistické“ logiky. Ostatně již A. Hamon dokázal pevně na základě vývoje socialismu, že anarchism jest jeho přímou logickou větví. Jménem socialismu vystoupili anarchističtí studenti pařížští proti individualismu Tolstojově, jménem socialismu potíral anarchista Luigi Fabbri individualism Stirnerův. Mnohé anarchistické časopisy přímo již v záhlaví hlásají, že jsou orgány anarchistického socialismu. Podobným dokladem jest i případ dra. Friedeberga.

Toto vše mohl by p. prof. Masaryk znáti, kdyby si byl blíže povšiml jen české literatury anarchistické. Ale p. prof. Masaryk má, jak se zdá, dosti neodůvodněnou idiosynkrasii proti anarchismu. Před několika lety nabízel jistý příslušník realistické strany překlad německy důkladné knihy o anarchismu dra Eltzbachera pro sbírku Laichterovu a žádal prof. Masaryka o přímluvu. Kniha nevyšla . . . A byla by přece mnohé světlo vrhla do úžasných zmatků.

Není rozdílu mezi anarchismem a socialismem, pokud s předpojatou umíněností nenazýváme jediným anarchismem krajní individualism. A to by mělo přestati i ve filosofii, protože to skutečnosti nijak neodpovídá.

Stanovisko k autoritě není správným kriteriem. Tolstoj je individualista, a přece uznává autoritu náboženskou. Sociální demokraté jsou socialisté, kteří uznávají autoritu

státu, anarchisté jsou socialisté, kteří staví se důsledně proti státu. Nietzsche pravil: „Tak málo státu jak jen možno“ a přece ve svém fantastickém plánu společnosti dal všechnu moc do rukou kasty nadčlověků.

Stanovisko k autoritě státní (autority náboženské a hospodářské neuznávají ani sociální demokraté) není prostě z myšlenkového světa socialismu, nýbrž z politiky. Sociální demokraté, vůbec socialisté autoritářští chtějí socialistickou společnost na základě státní autority a cestou státní autority, cestou centralismu. Anarchisté chtějí socialistickou společnost proti státní autoritě (jež pro ně znamená něco vždy protisociálního, kterýžto názor je historicky zcela oprávněný), cestou solidární akce pracovníků samých (Emancipace dělníků budiž dílem dělníků samých!), na základě federace autonomních odborových skupin. Obé jest socialism, jenže s hlediska politického jest jeden státní, autoritářský, druhý protistátní, volný.

To je ta propast, o níž se jedná. Nic jiného. To je propast uvnitř socialismu, a nikoli propast, jež by dělila socialism a anarchism. Na základě tohoto rozporu oddělil se také socialism anarchistický od sociálního demokratismu, na tento rozpor zahynula Internacionála.

U nás bohužel nedal si nikdo práce s prostudováním dějin socialismu samostatně a bez předsudků, nikoli na základě pověr kolportovaných měšťáky a sociálními demokraty zlé vůle.

Bylo by se seznalo, že socialism nikdy nebyl méně vědeckým a více utopistickým než marxism, že socialistickým hnutím táhne se vzestupná linie vývojová, na jejímž konci jest socialism anarchistický a že sociální demokratism není ani vědečtějším ani socialističtějším než anarchism, nýbrž naopak, že půdu socialismu stále více opouští ve svých úpadkových formách, jimiž jsou různé ty reformismy, revisionismy a ministerialismy.

Jsem proti sociální demokracii právě proto, že půdu socialismu stále více v praksi i v programech opouští, jsem proti sociální demokracii, protože znamená v nejlepším případě krajní a autoritářský socialism, jenž znamená pro mě kulturní nebezpečí.

Jsem proti individualismu Stirnerově a Tuckrově, protože znamenají opět krajnost opačnou. Jsem proti Nietz-

cheovi, protože jeho filosofie jest více básnickou než praktickou, protože zpopularisování jeho filosofie je nemožné. Jsem proti Tolstojovi, protože jeho individualism je náboženský a nesocialní. Tolstoj a příbuzní mu duchové zadržovali dlouho ruskou revoluci.

Jsem pro anarchistický socialism, protože theoreticky i prakticky odstraňuje rozpor mezi krajním socialismem a krajním individualismem, je vývoje schopnou methodou sharmonisování zájmů společnosti a individua.

Rozlišování anarchismu na theoretický, ethický a praktický (propaganda činu) jest docela povrchní. Anarchism jako každé hnutí má svou theorii a svou praksi. Theorie anarchistických myslitelů jsou uváděny v život organisacemi pracovníků, jež vedou hospodářský boj a připravují i kulturně pracovníky na novou situaci. „Propaganda činu" byla jednak dočasnou epidemií, jednak není ničím specielně anarchistickým. Anarchistický socialism jest ethický povšechně, protože jeho motivy jsou socialní a čisté.

O tom, proč právě tento socialism považuji za nejvhodnější pro české poměry, za schopný českého rázu proti výslovnému německému rázu (v methodě a ve všem) socialní demokracie, bude nutno napsat zvláštní článek.

Lituji, že prof. Masaryk, který navazoval kdysi náš život na reformaci, nepokusil se více přemýšleti o anarchismu, jenž je původu slovanského a v socialismu má se svou frontou proti socialní demokracii podobnou úlohu jako v křesťanství protestantismus s frontou proti dogmatickému katolictví.

MORAVSKÝ KRAJ, 1907 Č. 41.

XX. SYNDIKALISM. — Četl jsem nedávno v kterémsi českém listě realistickém článek o syndikalismu, jenž končil tvrzením, že syndikalism je specielní výtvor francouzského socialismu. To je tvrzení, jež můžeme považovat za pravdivé do jisté míry, jež však můžeme — a jak oprávněně! — pojmout i méně loyalně: Syndikalism je zvláštní forma socialismu jen francouzského; co však vzniklo ve Francii, neodporučuje se pro nás, neboť my máme již svůj socialism soc. demokratický, jedině a jedině vhodný pro naše dělníky! — Pozastavme se u této věci.

Klidu našich měšťanů není syndikalism ještě nebezpečný, aspoň v tom smyslu, že v zemích tulících se pod křídla rakouského ptáka, nenašel dosud větší ozvěny. Socialism v Rakousku a v Čechách zejména je nadobro spolitisován: čeho u nás nezhanobili soc. demokraté, to statečně dobíjejí národní dělníci. Přes to bude dobře vysvětliti jisté, ostatně pro ty, kdož o socialismu něco poctivého vědí, samozřejmé okolnosti syndikalismu se týkající.

Syndikalism vznikl ve Francii, to jest pravda, která však musí býti doplněna. Asi takto: Syndikalism jest nová forma, ještě lépe řečeno: ve Francii nově se vynořivší forma, do níž vlila se velmi stará myšlenka, jedna z prazákladních myšlenek socialismu, Dělnickou Internacionálou nadšeně proklamovaná a vyjádřená větou: „Emancipace dělníků musí býti dílem dělníků samých“, myšlenka, kterou soc. demokracie zfalšovala svou zásadou, že dělnictvo musí v první řadě dobýti politické moci. Neboť tato zásada jest

pravým opakem oné základní zásady socialismu, protože ve skutečnosti praví: „Emancipace dělníků musí být dílem politiků.“

Ovšem, myšlenka Internacionály nezanikla, zůstala na živu v zásadách socialismu radikálního a socialismu anarchistického, očekávajíc vystřízlivění proletariátu z politické horečky. Toto vystřízlivění pomalu nastává. A že francouzské dělnictvo v čele svých národů drželo nejvytrvaleji a nejnadšeněji čistý štít socialismu podporováno v tom mysliteli ze všech končin, je přirozeno, že syndikalism jest jím prováděn nejdříve.

Proč právě ve Francii socialism byl zachován a proč právě Francie je tou výhní, z níž socialism má znovu vyjíti očistěn a hanby zbaven? Protože francouzský duch nezháší nikdy ze sobeckých zájmů věčné světlo idealismu, protože zůstává věren své touze po svobodě a po řešení všech otázek v duchu svobody a protože rychle a bystře rozpoznává nedostatky starých forem a jest pak ihned ochoten nahraditi je formami novými. Francouzské dělnictvo sahá k syndikalismu s týmž smyslem pro vývoj a pokrok, s kterým francouzské měšťanstvo provedlo Rozluku.

Syndikalism neobjevil se tedy ve Francii proto, že jest nějakým specielním plodem francouzského socialistického ducha, nýbrž objevil se tu jen dříve než jinde z důvodů, jež jsem právě naznačil. Byl by se objevil v mezinárodním socialistickém hnutí, třeba s jiným jménem a hodně později i bez Francie — kdyby byla myslitelna její neúčast — jako nevyhnutelný okamžik lidové akce proti socialně-demokratické reakci, jako nové vzepjetí obrozených sil po delší době stagnace.

I kdyby však syndikalism byl specielním plodem galského ducha, nebyl by to ještě pražádný důvod k tomu, abychom zásadně odmítali jeho principy.

Veliký počet českých dělníků přijal slepě a bez výhrady kabát soc.-demokratický, a pokrokové měšťanstvo s našimi „realisty“ v čele dává tomu dnes překotnou sankci bez vyzvání a bez prošení. A přece právě o socialním demokratismu můžeme říci, že jest specielním plodem ducha nám v celku cizího a dokonce nepřátelského, ovocem se stromu germánského se vší příchutí po vzpupnosti, násil-

nosti, protestantském obrazoborectví, jimiž germánský duch vyniká. A nejen to: soc. demokratická víra de facto působila zhoubně na českého ducha a soc. dem. církev hrála a hraje v našem národu úlohu stejně prokletou a zrádnou jako církev katolická. Český socialism byl by se vyvíjel češtěji, poctivěji a k větší cti českého jména, kdyby nebyly německé a židovské ruce zasáhly v jeho vývoj. A česká politika byla by nesmírně získala, kdyby byla měla po svém boku socialism zralý a spravedlivý, místo červené korouhvičky, která se motá dle toho, který vítr fouká z Vídně.

Nuže, přes to vše rozlezl se soc. demokratism jako příživná houba, protože jsme byli odjakživa příliš slabí a povolní k tomu, co přicházelo z Německa. Ale, mohli-li jsme si přisvojit a dokonce násilně na své tělo vroubovat jednu věc — špatnou, mohli bychom rovněž osvojit si i věc druhou; již proto, že jest neskonale lepší, kdyby syndikalism opravdu byl speciellním plodem ducha úplně nám cizího. Nemusím tu však podotýkat, že francouzský duch se svým sklonem k idealismu a radikalismu jest vůbec tisíckrát bližší nám a duchu slovanskému než duch germanský.

*

V devatenáctém čísle revue: „Dokumente des Fortschritts“ nalézám následující pozoruhodnou notičku prof. Felixe Regnaulta z Paříže, s titulem: Nové odborové útvary ve Francii:

„Od několika let je francouzské dělnictvo uchváceno novým a mocným proudem, jenž podstatně mění psychologii hospodářských zápasů dělnictva. Hnutí syndikalistické má ve svých vnějších formách mnoho společného se starším hnutím odborovým. I ono spočívá na organisaci dělníků jednotlivých odvětví průmyslových, i jeho nejpřednější jednací prostředek je stávka. Ale dobývání okamžitých zlepšení životních a pracovních podmínek ustupuje pro ně přece jen do pozadí, kdežto hlavní věcí je boj za konečný cíl socialního osvobození, a organisace stávají se často samoúčelnými: snaží se na půdě dnešního pořádku zakládat výrobní družstva a hospodářský, socialní i duševní život dělnictva činit co nejneodvislejším od všech existujících zařízení. Právě tato tvůrčí stránka nového hnutí zdá se nalézati ohlas

i mimo okruh zápasů dělnických. Pozoruhodným znamením této vývojové tendence jest nedávné založení syndikalistické organisace praktických lékařů francouzských, jež v dubnu 1907 svolala do Paříže kongres, kterého súčastnilo se 4000 lékařů. Diskutovalo se o nedostatcích medicinského vyučování na vysokých školách a vypracován byl reformní program. Na konec zvolena byla exekutivní komise, jež měla ve smyslu sjezdových přání podniknouti praktické kroky a svolati nový sjezd příštího jara do Lille. Účastníci sjezdu nesli si domu zvláštní dojmy. Cítili, kterak v syndikalistických organisacích jak dělnických tak i příslušníků svobodných povolání roste nová moc, jež jednou bude moci znamenati snad protiváhu k všemohoucnosti státních úřadů a nedostatkům parlamentarismu. Nejsa podoben voliči, který svým hlasovacím lístkem všechnu svou autoritu přenáší na poslance, domáhá se odborník spolu se všemi svými druhy v práci práva, aby sám byl slyšán ve všech otázkách, které se týkají jeho práce a povolání, neboť rozumí jim líp než politik, ba líp než národohospodář. V dělnictvu ovšem tento karakter syndikalistických organisací jako sborů odborníků, povolaných ve svých záležitostech odborně rozhodovat, ustupuje do pozadí často před karakterem bojovným. Ale právě organisace takové, jako jest lékařská, mohou dodati myšlenkám demokracie a autonomie zcela nové možnosti; jejich volně zvolení důvěrníci mají bližší cítění s potřebami odborného života než státní úředníci; jejich členové mohou s pravou odbornou znalostí rozhodovat o záležitostech svého oboru. Tedy středověké cechy povstávají znovu v moderním, zdánlivě revolučním rouše a budou, jak se zdá, hráti důležitou úlohu v přítomné Francii.“

Potud prof. Regnault, který, jak se zdá, nechce hleděti na věc se stanoviska socialistického.

Fakta, jež uvádí, a význam, jejž jim velmi střízlivě přičítá, mohou nicméně znamenati něco neobyčejně důležitého a radostného, mohou skutečně nejen zdánlivě míti povahu revoluční (byť i nekrvavou), mohou býti nejkrásnější — byť ještě hodně vzdálenou — hudbou pro socialistická srdce našeho rázu.

Záleží jen na tom, jsou li syndikalistické snahy francouzských lékařů — k nimž druží se, pokud nám jen

známo, i syndikalistické hnutí ve francouzském učitelstvu — dostatečně hluboce založeny v sociálním cítění této inteligence, jsou-li zárodkem skutečného převratu v nazírání odborníků na stát a parlamentarism, na oficielní národohospodářství a kapitalism.

Myslím, že ano, třebaže nepředpokládám tohoto myšlenkového převratu u většiny nebo menšiny příliš veliké, na čemž však ani nezáleží tak mnoho, neboť prozatím je nejdůležitější, aby správná cesta k socialnímu osvobození byla aspoň menšinou pochopena, menšinou však, která své příslušníky má ve všech kruzích pracovníků.

Pro mne aspoň jest jisto, že dělnictvo specielně a samo o sobě nestačí k provedení hlubšího sociálního převratu, že myšlenka emancipace práce od státu a kapitalismu musí proniknouti všechny vrstvy užitečných pracovníků, aby mohla zvítěziti, že heslo: „Emancipace dělníků musí býti dílem dělníků samých“ musíme dle nynějšího stavu svých zkušeností rozšířiti v heslo: „Emancipace pracovníků musí býti dílem pracovníků samých“.

Z těchto posledních mých slov vysvítá, tuším, jasně, proč považuji syndikalistické hnutí v kruzích mimodělnických s podmínkou, již jsem vyslovil, za fakt neobyčejně radostný.

Někoho snad bude zarážeti ta okolnost, že hnutí francouzských lékařů vychází z pohnutek prakticky odborných především a nemává příliš okatě praporem revoluční ideologie. To však nesmí nás mýliti.

I veliká většina dělnictva stojí v řadách socialistických jen z praktických důvodů. A na druhé straně, žádají-li odborníci osvobození vědy a vědecké prakse z područí státu a kapitalismu, má to týž význam, jako když dělnická menšina žádá osvobození práce od těchže činitelů, ano, oba směry se doplňují a jsou stejně nevyhnutelné.

Odborná inteligence má dvojí zájem: musí pečovat o záležitosti svého oboru činnosti i o záležitosti svého stavu. Lékaři na př. mají jednak zájem o lékařskou vědu, pečují o to, aby se mohla theoreticky i prakticky řádně vyvíjet i uplatnit, jednak starají se však i o výhodné socialní a hospodářské postavení příslušníků lékařského stavu.

Ovšem, odborná inteligence necítí tak povšechně na vlastním těle důtky kapitalismu jako dělnictvo a proto

především obrací se proti autoritě státní a politické, a jen výjimečně proti autoritě hospodářské, a to hlavně jen v otázkách odborných, kdežto dělníci, u nichž zájem o jich práci buď vůbec již neexistuje, protože stali se již netrpělivými stroji, anebo jest soustavně výrobními podmínkami podkopáván, protože kapitalism chce z nich míti jen stroje, zajímají se přirozeně jen o kolisání mzdy, pracovní doby atd., a jsou-li revolucionáři, pomýšlí hlavně na revoluci hospodářskou.

Těch, kteří brojí proti státu, parlamentarismu, kapitalismu atd. na základě určitého, více méně jasného svého světového názoru, těch jest ve skutečnosti velmi málo.

V tomto znamení však také myšlenka socialního osvobození nezvítězí.

Rozpoznávajíce v denní praksi stále jasněji škodlivost oficielní politiky, uchvacováni duchem doby, která přes hlavy politiků přimyká individua jedno ke druhému na základě zájmů odborných, odborových a stavovských, dojdou lidé i bez původních úmyslů revolučních pomalu tam, kde je chceme mít, a pak bude převrat jen otázkou času.

Syndikáty odborné inteligence, jakmile pochopí úplně a všestranně svůj úkol kulturní, socialní a hospodářský, nabývají však dvojnásobného významu, neboť nejen že přibližují převrat, nýbrž stávají se i výbornými zárodky autonomních celků, z nichž vývoj společnosti, jak doufáme, utvoří jednou základ pro federativní socialní organisaci.

Neboť, ohražují-li se tyto syndikáty, jak zpráva prof. Regnaulta jasně praví, proti tomu, aby státní úředníci, politikové, národohospodáři zasahovali do jejich záležitostí odborných a stavovských, akcentují tím přirozeně svou snahu po autonomii svých organisací.

A kde jest jasně vysloven princip autonomie, tam musí dojíti i k jasnému principu federace.

Syndikáty dělnické budou vzorem syndikátům odborné inteligence pro svůj karakter výbojný; ale syndikáty odborné inteligence musí se státi vzorem syndikátům dělnickým pro svůj karakter odborný čili syndikáty dělnické musí se snažiti, aby byly stejně připraveny k převzetí svého odboru do své autonomní správy jako jsou k tomu připraveny syndikáty odborné inteligence. Musí tedy zakládat

výrobní a podobná družstva, emancipovat život svých příslušníků od oficielních institucí hospodářských, socialních a vzdělávacích hlavně se zřetelem k tomu, že syndikát má představovat nejdůležitější základní útvar budoucí společnosti.

Až oba druhy syndikátů, o nichž jsem tu mluvil, půjdou vedle sebe silné a uvědomělé, pak bude možno teprve říci, že moderní socialní hnutí ví, co chce, a že jde k svému cíli nejsprávnější cestou.

Tato cesta není jen pro Francii; na stejný základ musí se postavit celé socialní hnutí mezinárodní, třeba že názvy a vedlejší okolnosti budou snad tu a tam různé.

Toť cesta k svobodě a pořádku.

OBSAH

NÁKLADEM PODEPSANÉHO
počne v červnu vycházeti:

ČERVEN,

SBORNÍK PRACÍ PŮVODNÍCH I PŘELOŽENÝCH, STARŠÍCH I NOVÝCH S GRAFICKÝMI PŘÍLOHAMI.

Vyjde nejméně čtyřikráte do roka ve svazcích o 5—6 arších s tolikéž obrazovými přílohami. Cena svazku K 1·50. Kdo předplatí nebo objedná nejméně 6 stejných svazků, obdrží exemplář

za 1 korunu franko.

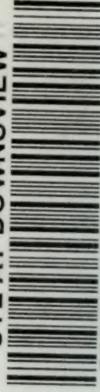
Přihlásí-li se do 15. června dostatečný počet bibliofilů, bude tištěno číslované vydání na vzácném papíru. Cena takového výtisku bude 5 K; sleva u tohoto vydání poskytována nebude. ☐ ☐

Veškeré přihlášky přijímá

STANISLAV K. NEUMANN,

Bilovice n. Sv., Morava.

Nákladem autorovým v Bílovicích n. Sv. u Brna. — Tisk
„První Nuselské knihtiskárny" Jana Staňka.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 14 28 10 13 013 3